

Způsob trávení volného času dětí mladšího školního věku ve městě a na venkově

Petr Danihel

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petr Danihel**
Osobní číslo: **H13118**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Způsob trávení volného času dětí mladšího školního věku ve městě a na venkově**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti lokálního prostředí, pedagogiky volného času, dětských a mládežnických organizací.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat a jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ Jiřina. Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy ve výchově. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

PÁVKOVÁ J., HÁJEK B., HOFBAUER V., HRDLIČKOVÁ V. Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem: Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-8-262-0772-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jitka Vaculíková, Ph.D.
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce:

16. ledna 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2017

Ve Zlíně dne 16. ledna 2017

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 10.9.2017

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nejvýše zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá volným časem dětí v prostředí městském a venkovském. Je členěna do dvou hlavních částí – teoretická a praktická. V teoretické části jsou vymezeny hlavní pojmy z pedagogiky volného času, definice období mladšího školního věku z pohledu vývojové psychologie a definice prostředí včetně jejich významu pro výchovu. V praktické části jsou obsaženy výsledky dotazníkového šetření na základních školách ve městech a vesnicích okresu Vsetín. Tyto výsledky jsou prezentovány tak, aby reflektovaly vztah tématu k sociální pedagogice. Děti 1. – 5. tříd ZŠ odpovídaly na otázky, které souvisely s jejich volným časem. Mladší děti vyplňovaly dotazník s rodiči.

Klíčová slova: volný čas, děti mladšího školního věku, výchovná prostředí, organizace volného času, volnočasové aktivity

ABSTRACT

This bachelor thesis is about free time of children in urban and rural environment. It's divided into two parts – theoretical and practical. The theoretical part defines main concepts of free time pedagogy, the definition of younger school age from the point of view of developmental psychology and the definition of environments including their importance for education. The practical part contains the results of questionnaire survey at elementary schools in the towns and villages of Vsetin district. These results are presented to reflect the relation of the Social Pedagogy. The children from 1st to 5th class of elementary school answered the questions about their leisure time. The younger children completed the questionnaire with their parents.

Keywords: free time (leisure time), children of younger school age, educational environments, leisure time organization, free time activities

Děkuji Mgr. Jitce Vaculíkové, PhD. za rady, ochotu a za pomoc při sestavování výzkumného designu práce.

Dále děkuji mé rodině za podporu při psaní práce.

Děkuji také žákům ZŠ za ochotu zúčastnit se dotazníkového šetření.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VOLNÝ ČAS A VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE	13
1.1 FUNKCE VOLNÉHO ČASU.....	14
1.2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE A JEJÍ FUNKCE.....	15
1.2.1 Výchovné cíle ve volném čase	16
2 REALIZACE VOLNÉHO ČASU DĚTÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	17
2.1 VOLNÝ ČAS DĚTÍ V RÁMCI RODINY	18
2.2 VOLNÝ ČAS DĚTÍ V RÁMCI VRSTEVNICKÉ SKUPINY	19
2.3 VOLNÝ ČAS V RÁMCI ORGANIZACÍ VOLNÉHO ČASU – ŠKOLNÍCH I MIMOŠKOLNÍCH	20
2.3.1 Školní družiny a školní kluby.....	21
2.3.2 Střediska volného času (Domovy dětí a mládeže)	21
2.3.3 Základní umělecké školy.....	22
2.3.4 Nekomerční sektor – Nízkoprahová zařízení	22
2.3.5 Volný čas v rámci ústavní výchovy.....	23
3 DÍTĚ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU A JEHO VOLNÝ ČAS	24
3.1 VLASTNÍ VOLNÝ ČAS DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU – PREFERENCE	25
4 VLIV PROSTŘEDÍ NA VÝCHOVU A VOLNÝ ČAS	27
4.1 LOKÁLNÍ PROSTŘEDÍ – MĚSTSKÉ.....	28
4.2 LOKÁLNÍ PROSTŘEDÍ – VENKOVSKÉ.....	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ - DESIGN	31
5.1 DEFINICE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU.....	31
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE.....	32
5.3 HLAVNÍ A VEDLEJŠÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	32
5.4 DEFINICE PROMĚNNÝCH	33
5.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	34
5.6 METODA A TECHNIKA SBĚRU DAT.....	35
5.7 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	35
6 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	36
6.1 DESKRIPTIVNÍ VYHODNOCENÍ DAT ZÍSKANÝCH DOTAZNÍKOVÝM ŠETŘENÍM	36
6.2 SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	41
6.2.1 Vyhodnocení výzkumné otázky č.1 – Jaká je preference aktivit dětí mladšího školního věku?.....	42

6.2.2	Vyhodnocení výzkumné otázky č.2 - Jak se liší preference trávení volného času dětí mladšího školního věku dle věku dítěte?	42
6.2.3	Vyhodnocení výzkumné otázky č.3 – Jak se liší preference trávení volného času dětí mladšího školního věku dle pohlaví dítěte?	43
6.2.4	Vyhodnocení výzkumné otázky č.4 – Jak se liší preference trávení volného času dětí dle jejich trvalého bydliště?	44
6.2.5	Vyhodnocení výzkumné otázky č.5 – Existuje vztah v preferenci volného času a počtem sourozenců?	45
6.2.6	Vyhodnocení výzkumné otázky č.6 – Jak se liší preference trávení volného času dětí mladšího školního věku dle velikosti rodiny, ve které dítě vyrůstá?	46
6.2.7	Vyhodnocení výzkumné otázky č. 7 - Jak je využívána organizovaná forma (školní i mimoškolní) trávení volného času dětí dle jejich bydliště?	48
6.2.8	Vyhodnocení výzkumné otázky č.8 - Jak se liší spokojenost s možností využití volného času dětí dle jejich bydliště?	48
6.2.9	Vyhodnocení výzkumné otázky č.9 - Existuje vztah mezi volbou organizované aktivity volného času a pohlavím dítěte?.....	49
6.2.10	Vyhodnocení výzkumné otázky č.10 - Jaké aktivity chybí dětem mladšího školního věku v místě jejich trvalého bydliště?.....	50
6.3	ZHODNOCENÍ VÝZKUMU	51
6.4	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	53
ZÁVĚR		55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		57
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		59
SEZNAM GRAFŮ		60
SEZNAM TABULEK.....		61
SEZNAM PŘÍLOH.....		62

ÚVOD

V této práci se zabýváme problematikou volného času dětí v prostředí městském a venkovském. Zajímá nás, jakým způsobem tráví děti svůj volný čas mimo vyučování, jaké aktivity preferují a zda jej tráví spíše s rodinou, vrstevníky či organizovaně – kroužky, kluby, sportovní aktivity apod.

Jak děti tráví svůj volný čas je také velmi často diskutovaným tématem nejen v médiích, školách, rodinách, ale samozřejmě i v široké veřejnosti. Jak můžeme nalézt v odborných zdrojích, kvalitně strávený volný čas může v neposlední řadě sloužit jako prevence nejen kriminality ale také ostatních výchovných problémů. Například dle Procházky (2012, s.110) se právě díky chybějícímu prvku získávání zkušeností a správné uspokojující aktivity ve volném čase dostává část dětí a mládeže na „šikmou plochu“. Procházka zde uvádí jako nesprávný příklad přílišné sledování televize a neustálé hraní počítačových her. Zde je právě absence vlastní zkušenosti patrná.

I když doba pokročila a možnosti dětí na venkově a ve městech i v městysu se srovnávají, stále jsou rozdíly ve způsobu jak tráví svůj čas mimo vyučování děti z prostředí městského a venkovského. Řada dětí je také nucena za svými volnočasovými aktivitami dojíždět. Pokud hovoříme o dětech mladšího školního věku, tak alespoň na začátku tohoto období jsou odkázáni často na doprovod rodičů, zvláště pokud musí za organizovanými aktivitami dojíždět.

V mladším školním věku, na který se tato práce zaměřuje, získávají děti jedny z prvních zkušeností v rozhodování o tom, jak budou dále zaměřovat své zájmy a čemu se budou věnovat, popřípadě se zdokonalovat a rozšiřovat své obzory. S růstem kompetencí se v dalších vývojových obdobích mnohé zájmy a záliby můžou změnit. Některé z nich však mohou přetrvat a stát se nedílnou součástí života jedince. Zvláště pokud se nadání osobnosti prolíná s jejími zálibami, může se daná aktivita stát součástí profesního života – např. umělci, sportovci apod.

Tuto práci členíme do dvou základních částí – teoretickou a praktickou. V části teoretické si vymežíme hlavní pojmy z oblasti pedagogiky volného času, dle autorů zabývajících se touto oblastí pedagogiky. Jelikož se naše práce věnuje dětem mladšího školního věku, budeme se zabývat také definicí tohoto vývojového období z hlediska vývojové psychologie –

ontogeneze. V posledním úseku teoretické části se budeme zabývat výchovnými prostředími a také si ukážeme rozdíly v prostředí venkova a městského prostředí.

Cílem práce zjistit jakým způsobem tráví děti mladšího školního věku svůj volný čas. Zjištěné údaje budou porovnány z hlediska prostředí městského a venkovského. Data byla získána formou dotazníkového šetření. Dotazník byl určen dětem 1. – 5. tříd běžných základních škol okresu Vsetín, který je součástí kraje Zlínského. Mladší děti jej vyplňovaly s rodiči, aby nedošlo ke zkreslení výsledků. Zejména děti prvních tříd ZŠ by nemusely být schopné dotazník správně přečíst a interpretovat.

Vyhodnotíme výsledky testování předem stanovených hypotéz za využití kvantitativní metodologie pedagogického výzkumu. Děti odpovídaly na otázky jak tráví svůj volný čas a jakou mají preference v oblasti svých aktivit. Také se v tomto dotazníku měly možnost vyjádřit, co by ve svém volném čase rády změnily a zda jsou spokojeny s kvalitou jejich volného času popř. co jim schází a naopak co by neměnily.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS A VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE

Volný čas má pro každého z nás podstatný význam v životě. Realizujeme v něm své koníčky, věnujeme se své rodině, relaxujeme apod. V literatuře z oblasti Pedagogiky volného času narazíme na řadu definic. Vybrané definice si zde nyní představíme.

Dle Hofbauera (2004, s. 13) je volný čas zbytkovým časem, který člověku zbude po vykonání všech jeho pracovních závazků a zároveň nevykonává činnost vyplývající z tlaku své sociální role. Člověk vstupuje do aktivit ve volném čase s očekáváními a dobrovolně – ze svého svobodného rozhodnutí, svobodné vůle. Jedním z hlavních funkcí a přínosu volného času člověku je uspokojení, zábava, odpočinek a rozvoj osobnosti.

Volný čas lze také chápat jako čas mimopracovní. Zahrnuje rovněž například dojíždění do práce, péči o rodinu, čas na osobní hygienu a jiné nutné nepracovní činnosti – tento typ volného času je označován jako vázaný. Až po splnění těchto povinností můžeme hovořit o skutečném volném čase, ve kterém odpočíváme, bavíme se, rozvíjíme své zájmové sféry, zlepšujeme si svou kvalifikaci a účastníme se na veřejném životě. Časem povoleným se pak rozumí užitek i práce zároveň, je hranicí mezi volným časem povinným a vázaným – např. vykonávání ručních prací (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 10).

Autorka Blanka Filipcová (Filipcová, 1966 cit. podle Janiš, 2009, s. 4) definuje volný čas následovně. „Volný čas, to je čas, který může člověk využít bezprostředně pro sebe, čas, ve kterém patří maximálně sobě, v němž může dělat – více než kdykoli jindy – to, co jej baví a co mu přináší potěšení, zábavu a odpočinek“.

Pokud hovoříme o volném čase dětí a mládeže, nezahrnujeme do něj činnosti spojené s péčí o vlastní osobu, vyučování (čas, který dítě stráví ve škole), povinnosti dítěte v domácnosti a činnosti spojené s lidskou existencí – např. příprava a konzumace jídla. Nicméně i například z přípravy jídla si může dítě vytvořit „koníček“ – tzn. zájmovou činnost, které se buď rádo věnovat (Pávková a kol., 2002, s.13).

Definic volného času můžeme najít v odborné literatuře nespočet. Zde jsme vybrali jen některé z definic. Definování volného času různými autory se v základu nijak neliší – jedná se o čas strávený mimo pracoviště a v případě dětí a mládeže o čas strávený mimo školní vyučování. Jedná se o dobu, kterou využíváme k relaxaci, regeneraci a věnujeme se tomu, co máme rádi, popř. na čem nám záleží.

1.1 Funkce volného času

Samotný volný čas, který tráví dospělí mimo svá pracoviště a děti mimo školní vyučování má také své funkce, které plní v životě každého jedince.

Dumazdiér (1962, cit. podle Knotová, 2011, s. 33) vymezuje funkce volného času následovně. První z funkcí je **odpočinek**, uvolňujeme v něm psychické napětí a regenerujeme fyzickou sílu. Další z funkcí je **rozptýlení**, kdy vykonáváme činnosti, které nás jednoduše baví. Poslední z funkcí je **rozvoj**, kdy prostřednictvím činností, zejména kulturních, rozvíjíme vlastní osobnost.

Funkce volného času se pokusil definovat také Ospachowski (1977, cit. dle Knotová, 2011, s. 33). Dle jeho názoru jsou funkce našeho volného času následující : **rekreační, kompenzační** – totéž co zábava, **enkulturační a edukační, kontemplační** – souvisí s duchovním smyslem života, **komunikační** – rozvoj sociálních kontaktů, **participační** – aktivity ve společnosti, **konzumní** – spotřebováváme materiální statky.

Uveďme také funkce volného času dle Rojka (2005, cit. dle Knotová, 2011, s. 34): **manipulativní** – volný čas jako prostředek sociální stratifikace; **regulativní** – volný čas slouží jako regulátor životního stylu a způsobu, jakým žijeme; **idnetitní** – souvisí s členstvím v zájmovém zařízení či útvaru a podporuje sociální inkluzi či exkluzi; **mobilizační** – volný čas může podporovat naši roli v opozici proti tlaku společnosti.

Francouzský sociolog Roger Sue vymezil 4 funkce volného času: **psychosociologická** – zábava a rozvoj; **sociální** – příslušnost k určité sociální skupině; **terapeutická; ekonomická** – pozitivní vliv volného času na člověka, vynakládání finančních prostředků na volný čas – vybavení, aktivity (Hofbauer, 2004, cit. dle Janiš, 2009, s. 13)

Dle českého autora Hofbauera (2004, s12) jsou hlavní funkce volného času: **odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti**.

Jak jsme si ukázali, rozdělení funkcí volného času je v literatuře více. Všechny se shodují v bodě, že se jedná o regeneraci pracovní síly a dostatečný odpočinek. V naší volnočasové sféře se odehrává také náš sociální život – např. navazování kontaktů, přátelství apod. Jak kvalitně strávíme volný čas se také projeví na našem psychickém stavu. Volnočasové aktivity jsou důležitou součástí života každého člověka, zejména dětí a mládeže. Aktivity volného času také výrazně formují naši osobnost.

1.2 Výchova ve volném čase a její funkce

Dle Hofbauera (2004, s. 18) je výchova v rámci volného času umožněna právě dobrovolnou účastí na organizovaných aktivitách. Pomocí těchto aktivit se děti a mládež účastní veřejného života a mají například možnost utvořit si představu o svém budoucím povolání či se individuálně rozvíjet ve sféře svých zájmů. Správná výchova ve volném čase otevírá dětem a mládeži zcela nové možnosti.

Výchova ve volném čase plní také své funkce, podobně jako vyučování a výchova školní - edukace. Zde si vymezíme hlavní funkce, které naplňuje.

Hájek, Hofbauer a Pávková (2008, s. 70 – 72) ve své publikaci vymezují tři hlavní funkce výchovy ve volném čase. První z nich je funkce **výchovně-vzdělávací**, kterou považují za prioritní. Jelikož se jedná o cílevědomé působení na jedince, musí zde být dodržena legislativa organizacemi poskytujícími volnočasové aktivity. Tyto aktivity se podílejí na utváření osobnosti dítěte a působí na všechny jeho složky, psychickou, tělesnou i sociální. Zájmové činnosti nabízejí dítěti možnost se seberealizovat, motivovat, ale také mají přinášet uspokojení.

Další z funkcí výchovy ve volném čase je funkce **zdravotní**. Mimo vyučování je podporován zdravý duševní, tělesný i sociální vývoj. Do této funkce spadá správný denní režim – např. vyváženost odpočinku a práce; pohybová aktivita; správné návyky stravování – doma i ve školních jídelnách; utváření správných návyků v oblasti hygieny a péče o vlastní osobu; dodržování bezpečnosti práce dle platné zákonné úpravy.

Třetí z funkcí je **Sociální funkce**. Jedná se o zajištění bezpečnosti dětem v době nemožnosti přítomnosti rodičů. Plní ji školská i neškolská zařízení- např. školní družiny, kroužky, kluby apod. Děti zde mají možnost navázat nová přátelství a kontakty s jinými dětmi. Na základě podobnosti zájmů si pak utvářejí sociální postoje a rozvíjejí své sociální kompetence a dovednosti. Děti jsou zde pod dohledem pedagogů či pracovníků, kteří by měli působit preventivně proti negativním jevům – agresivita, závislosti atd.

Jiřina Pávková (Pávková, 2008 cit podle Janiš, 2009, s.25) ve své publikaci tyto tři hlavní funkce výchovy ve volném čase ještě doplnila o funkci **preventivní** – různorodé aktivity jsou využívány jako prevence sociálně – patologických jevů u dětí a mládeže.

Uvedené funkce výchovy ve volném čase jsou naplňovány organizacemi či školami, kde děti a mládež tráví volný čas. Ztotožňujeme se s názorem, že kvalita volného času dokáže eliminovat výskyt sociálně – patologických jevů u dětí a mládeže. Velmi důležitá je správná organizace, děti by neměly být přetěžovány, ani by neměly zůstat příliš dlouhou dobu bez jakékoli organizované činnosti.

1.2.1 Výchovné cíle ve volném čase

Cíle výchovy ve volném čase dělíme na obecné -specifické a dílčí. Jedním z předních cílů volnočasové výchovy je naučit jedince zacházet se svým volným časem. Cíle také vyplývají z druhu instituce, kterou jedinec navštěvuje. Obecných cílů výchovy ve volném čase dosahujeme pomocí cílů dílčích (např. správné uspořádání denního režimu, podpora vzdělávání apod. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s.72-73)

Němec (2007, s.15) charakterizuje cíl výchovy jako ideál, ke kterému naše výchovné kroky směřují. Ke splnění dlouhodobého cíle výchovy je podle něj důležité působit soustavně na všechny složky osobnosti zároveň. Výchovné cíle by pak měly být také určitým motivačním faktorem vychovávaných.

Tak jako například vyučování má své cíle, také výchova ve volném čase není ničím nahodilým a směřuje k určitým cílům. Volný čas je nepochybně hodnota, se kterou se každý člověk učí již od dětství správně zacházet. Vytyčení dílčích a dlouhodobých cílů pak formuje také naše aktivity každého dne.

2 REALIZACE VOLNÉHO ČASU DĚTÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

V této kapitole naší práce se budeme věnovat způsobu, jakým mohou děti mladšího školního věku trávit svůj volný čas. Existuje mnoho možností – ať už v rámci rodiny, s vrstevníky či v některé ze zájmových organizací, které nabízí nejrůznější možnosti – např. sportovní aktivity, výtvarné kroužky, apod. Volnočasové aktivity jsou dětem často nabízeny místními Základními školami.

Aktivity volného času jsou součástí všech vývojových etap člověka – od ranného dětství až po stáří. Účastníci na aktivitách volného času jsou z celého spektra sociálních skupin společnosti (Hofbauer, 2004, s. 55)

K základnímu vybavení každého regionu patří poměrně rozsáhlá síť organizací nabízejících aktivity volného času. Samozřejmostí je dobrá dostupnost a přístupnost. Organizace, kde musí účastník překonávat určitou vzdálenost k dostupnosti nazývá Pávková jako vyšší vybavení regionu. Zde mohou být vyžadovány finance k pokrytí nákladů na činnost dané organizace (Pávková a kol., 2002, s.111).

Cílem pedagogické intervence ve volném čase dětí a mládeže je naučit děti efektivně zacházet se svým volným časem a pře nástupem věku dospělosti a zároveň pomoci rozvíjet zájmy a talent dítěte (Plešková, 2007, s. 91)

Volný čas dětí a mládeže se realizuje v rozvětveném systému zařízení – školských i neškolských, jakými jsou zejména : školní družiny a školní kluby, střediska pro volný čas dětí a mládeže (můžou poskytovat také letní tábory apod.), Základní umělecké školy. V případě mládeže a dospělých se může také jednat např. o jazykové školy (Průcha, 2000, s. 94-95).

Základním posláním institucí, které nabízejí dětem možnosti trávení volného času by mělo být naplnění funkcí výchovy ve volném čase. Volný čas se ale neomezuje pouze na organizace volného času. Volný čas může dítě také zhodnocovat např. se svými vrstevníky a v rodině, která je dle našeho názoru také velmi důležitým článkem ve způsobu, jakým dítě tráví svůj volný čas.

Nyní nastíníme určité formy a prostředí, kde může každé z dětí svůj volný čas trávit, užívat a zhodnocovat.

2.1 Volný čas dětí v rámci rodiny

Rodina je ve většině případů první článek, který dítě formuje a to platí i v případě volného času. Zde získá dítě první zájmy a koníčky, které se v dalších etapách života buď rozšíří, nebo úplně změní – např. v závislosti na vrstevnících či jiných skupinách, do kterých bude jedinec patřit.

Rodina, která je pro většinu dětí primární sociální skupinou a prvním prostředím z hlediska volnočasového života, dává dítěti nejen základní žebříček hodnot, ale také hmotné podmínky pro zhodnocování volného času (Hofbauer, 2004, s. 56).

Z hlediska volného času uvnitř rodiny by rodina neměla působit příliš rozhodujícím způsobem, ani nenechávat volný průběh života dítěte. Měla by působit spíše inspirativně a být spoluorganizátorem aktivit pro dítě (Hofbauer, 2004, s. 57).

Děti také v rodině přejímají vzor trávení volného času. To se odráží v budoucím způsobu výběru volnočasových aktivit. Při výchově např. dvou dětí se může v ve stejném čase věnovat jeden rodič jednomu dítěti. Pokud jsou si děti věkově blízké, lze je zabavit aktivitou společnou (Dvořáček, 2007, s. 105)

Jednou z funkcí rodiny je také rekreační a **regenerační funkce**. Kvalitně strávený volný čas v rodině je prevencí působení negativních vnějších vlivů na děti a mládež. Rodina má velký vliv na možnost snížení možnosti rizikového chování svých potomků. Formování a utváření osobnosti se děje právě v rodině (Procházka, 2012, s.110-111).

Nejen rodiče, ale i sourozenci v rodině mají na sebe velký vliv. Pokud je v rodině více dětí, usnadňuje se tím proces socializace dítěte. Sourozenci mohou tvořit zároveň vrstevnickou skupinu (Čábalová, 2011, s.198). To má samozřejmě také volnočasový význam.

Hlavním úkolem volného času v rámci rodiny je především formování zájmu dítěte a příprava na budoucí výběr aktivit. S příchodem školní docházky se samozřejmě mohou způsoby trávení volného času daného dítěte měnit, ale může se také prohlubovat zájem o dříve selektované aktivity rodinou.

Je mnoho aktivit, kterým se děti a mládež mohou věnovat, rodina je v tomto smyslu hlavním „odrazovým můstkem“ do světa nepřehledného množství aktivit – sportovních, uměleckých apod.

2.2 Volný čas dětí v rámci vrstevnické skupiny

Po rodině je to často vrstevnická skupina se kterou přichází dítě do kontaktu. Je to způsobeno především zahájením předškolního vzdělávání nebo nástupem školní docházky. Děti se ale s vrstevnickou skupinou mohou setkat mnohem dříve – např. na hřišti, kde dochází s rodiči nebo třeba v jeslích.

Pedagogický slovník definuje vrstevnickou skupinu jako skupinu dětí a mladistvých přibližně stejného věku, jejíž členové mají velmi podobný sociální status. Tato skupina může mít na své členy velmi pozitivní vliv. Je zde ale i nebezpečí negativních vlivů skupiny – delikvence (Průcha, Mareš, Walterová, 2009, s. 341)

Dle Hofbauera (2004, s.99) je vrstevnická skupina první a jedinou formou dobrovolného sdružování se. Vrstevnická skupina je také formou prevence sociální izolace a napomáhá osvojování důležitých hodnot a prospívá socializaci jedince. Tyto skupiny se společně věnují hře a společným aktivitám, mívají své cíle – krátkodobé. Ve skupinách jsou vztahy hlubšího charakteru a zážitky jsou rovněž velice intenzivní – dítě si na ně pamatuje i v pozdějším věku.

Vrstevnické skupiny jsou malé sociální útvary k nimž má jedinec referenční vztah – aby se do skupiny dobře socializoval, musí mít skupina takové rysy, s nimiž se jedinec maximálně ztotožňuje (Procházka, 2012, s. 118-120).

Již na prvním stupni Základních škol ovlivňuje děti to, co dělají druhé děti. Touha někam patřit a dávat najevo členství v nějaké skupině různými znaky a styly chování je velmi silná – s přibývajícím věkem se u dětí a mladistvých potřeba někam patřit zvyšuje (Fontana, 2003, s. 286)

Vztahy ve škole jsou rovněž ovlivňovány vrstevnickou skupinou. Od 10. roku života dítěte dokonce vliv vrstevníků převyšuje vliv dospělých. Způsoby, jakým se členové dané vrstevnické skupiny chovají jsou hodnoceny vnitřní kontrolou skupiny (skupina má své normy). Jako nejvyšší trest dítě a mládež vnímá vyloučení z takové skupiny a tím i eliminace ze společných aktivit (Havlík, Kořa, 2007, s.52)

Vrstevnická skupina hraje velkou roli ve volném čase dětí a mládeže – tráví s ní spoustu času ať už na hřišti, nebo ve škole. Samotná školní třída je velká vrstevnická skupina roz-

členěna do několika podskupin vrstevníků. Velkou roli v životě dítěte mají rovněž ostatní děti z okolí bydliště.

2.3 Volný čas v rámci organizací volného času – školních i mimoškolních

Od škol se očekává zejména vytvoření veškerých předpokladů pro vstup nové generace do života, a to jak profesionálního, občanského, tak i ve sféře volného času. Volnočasové aktivity v rámci školních zařízení by měly pomoci dětem nalézt jejich nadání a zároveň jej vhodným způsobem rozvíjet (Hofbauer, 2004, s. 66).

Školy kromě vyučování poskytují dětem i volnočasové aktivity, ať už formou stálých zájmových útvarů-kroužků apod., tak i aktivity jednorázové, či příležitostné – tábory, exkurze atd. (Bendl a kol., 136)

Ve výchově ve volném čase mají také velice významný podíl i obce a nestátní neziskové organizace. Těmito subjekty jsou nabízeny různorodé aktivity – zaměřené na určitou činnost, nebo všestranného obsahu – k nejznámějším patří např. Junák a Pionýr (Bendl a kol., 2015, s. 145).

Nemusí se ovšem jednat jen o neziskový sektor. Zařízení poskytující aktivity volného času mohou být založeny také komerčně. Oproti tomu jsou také dobrovolnická hnutí, která nabízejí své služby zcela bezplatně (Bendl a kol., 2015, s. 147-148).

Školská i mimoškolská zařízení mají společné funkce: preventivní, výchovně-vzdělávací a relaxační. Směrem k dětem je jako nejdůležitější vnímána funkce relaxační – odpočinek o povinnostech vyplývajících ze školní docházky (Knotová, 2011, s.54).

Výběr aktivit z nabídek organizací různých typů zřízení je pestrý. Některé nabízejí své možnosti k využití bez úplaty, jiné vybírají příspěvky či „školné“. V menších obcích zajišťují dětem nabídku aktivit především ZŠ a ZUŠ, ve městech je dle našeho názoru nabídka aktivit komerčních i nekomerčních sdružení podstatně větší. Děti z menších měst musejí za aktivitami často dojíždět.

V následující části naší práce si představíme nefrekventovaněji využívané typy zájmových organizací z oblasti školních i mimoškolních zařízení.

2.3.1 Školní družiny a školní kluby

Školní družiny a školní kluby patří ke každodenní náplni volného času žáků. Školní družiny jsou určeny pro 1. stupeň ZŠ, školní kluby pro 2. stupeň. Vychovatelé spolupracují jak s vedením školy, tak i s rodinami. Výhodou je jejich dostupnost - jsou v místě bydliště žáků. V družinách a klubech se žáci věnují svým zájmům a připravují se také na vyučování (Pávková a kol., 2002, s.113-115)

Školní družiny musí respektovat zvláštnosti dětí mladšího školního věku. Důležitá je rozmanitost aktivit během trvání odpoledne. Děti si zde také upevňují návyky péče o vlastní osobu – hygiena apod. Družiny mohou také zřizovat kroužky a mohou být v provozu v době před vyučováním (Bendl a kol., 2015, s. 134).

Školní družiny jsou jedním z nejvíce využívaným zařízením školského typu. Jsou součástí téměř každé základní školy. Vzhledem k soběstačnosti dětí 2. stupně ZŠ nejsou školní kluby oproti družinám již tolik využívány.

2.3.2 Střediska volného času (Domovy dětí a mládeže)

Střediska pro volný čas nabízejí kromě zájmových aktivit také vzdělávací činnosti. Tyto střediska nabízejí aktivity i pro dospělé, nejvíce jsou však využívány dětmi ve věku 6 – 15 let. Činnost středisek upravuje zákon MŠMT ČR č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání (Knotová, 2011, s.57).

Střediska volného času mají za úkol oslovit především děti a mládež, kteří tráví svůj volný čas neorganizovaně a za pomoci profesionálních pracovníků i dobrovolníků pomoci dětem otevřít různé oblasti zájmů (Hofbauer, 2004, s. 87).

Činnosti ve středisku volného času mohou být pravidelné i nepravidelné. Jsou poskytovány především formou **zájmových kroužků** (např. čtenářský), **souborů** (např. pěvecký), **klubů** (např. filmový klub), **oddílů** (má charakter kroužku), nebo **kurzů** (např. kurz práce s počítačem). V nabídce mohou být i příležitostné činnosti – např. tábory (Pávková a kol., 2002, s. 122-123)

Domovy dětí a mládeže bývají situovány spíše do měst než do menších obcí. Ve většině případů se jedná o komplex nabídek. Zájmové aktivity jsou v těchto zařízeních většinou zpoplatněny, nezávisle na tom, zda se jedná o školské či soukromé zařízení tohoto typu.

2.3.3 Základní umělecké školy

Základní umělecké školy jsou určeny dětem, mládeži i dospělým. Výkony se zde také často hodnotí známkami. Předpokládána je pravidelná účast na skupinových či individuálních hodinách – schůzkách. ZUŠ nabízejí aktivity hudební, literárně-dramatické, taneční a výtvarné. Slouží také jako součást přípravy na studium střední umělecké školy (Bendl a kol., 2015, s. 133)

V porovnání např. s domovy dětí a mládeže jsou poplatky vyžadované ZUŠ vyšší. Základní umělecké školy také připravují tábory, vystoupení (i pro veřejnost), soustředění a soutěže. Provoz ZUŠ je situován do odpoledních hodin (Knotová, 2011, s. 59).

Základní umělecké školy často v podmínkách České republiky působí ve spolupráci se Základními školami. Bývají také nedaleko ZŠ, popř. jsou situovány do stejných budov, proto jsou také často využívány. Jedná se o nejobvyklejší a nejsnadnější způsob, jak mohou rodiče podpořit rozvoj talentu jejich potomka.

2.3.4 Nekomerční sektor – Nízkoprahová zařízení

Na činnosti těchto zařízení se podílí především dobrovolníci. Tento typ zařízení je financován státem a sponzory. Činnost těchto organizací často vychází z materiálních a finančních podmínek dané organizace. Zřizovateli mohou být také církve či jiná občanská sdružení (Knotová, 2011, s. 64)

Nízkoprahová zařízení pro děti mládež bývají využívány především jedinci, kteří jsou ohroženi výskytem sociálně-patologických jevů – mívají často problémy v osobním životě, např. v rodině. Do těchto zařízení není nutnost pravidelné docházky ani jiné organizační povinnosti. Podmínkou vstupu do tohoto typu zařízení je respektování vnitřních pravidel – často zákaz užívání alkoholu, zákaz agresivního vystupování apod. (Beneš a kol., 2015, s. 146-147)

Nízkoprahová zařízení a jiná nekomerční zařízení jsou nedílnou součástí volnočasového sektoru. Kromě nejruznějších aktivit z oblasti zájmové činnosti mohou nabízet také činnosti, jakými jsou například doučování a procvičování učiva ZŠ a jiné. Tento typ zařízení je součástí sociálních kontaktů klientů.

2.3.5 Volný čas v rámci ústavní výchovy

Snahou dětských domovů a jiných zařízeních ústavní výchovy je poskytovat dětem podmínky co nejpodobnější rodinnému prostředí. Děti zde také tráví svůj volný čas a věnují se svým oblíbeným aktivitám, jejichž účelem je zmírnit dopad sociální izolace. Dětské domovy poskytují také prázdninové činnosti a výlety (Knotová, 2011, s. 60).

Děti umístěné do ústavní výchovy mohou také trávit čas i mimo tyto ústavy či zřízení. Můžou navštěvovat zájmové organizace (Pávková a kol., 2002, s. 137).

Dle Bendla (2015, s. 143) je účast dětí na aktivitách mimo ústav stěžejní pro jejich socializaci. Samozřejmostí je podpora návratu dětí do rodiny – ať už vlastní, pěstounské, nebo adoptivní.

Volný čas uskutečňovaný v rámci ústavní výchovy, ať už v dětském domově či například SOS vesničkách není pro děti dobrovolnou volbou. Když už jsou děti do těchto zařízení umístěny je důležité podporovat jejich všestranný rozvoj a dbát na kvalitní prožívání volného času. Každé dítě se potřebuje realizovat a věnovat svůj čas oblíbeným činnostem. Děti, které vyrůstají mimo své rodiny nejsou výjimkou.

3 DÍTĚ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU A JEHO VOLNÝ ČAS

Jelikož je naše práce zaměřena na volný čas dětí 1. – 5. tříd, budeme se zabývat volnočasovými specifickými dětmi vývojové etapy mladšího školního věku. Již z názvu tohoto období ve vývojové psychologii vyplývá, že denní režim dítěte v tomto stádiu ontogeneze je ovlivněn školní docházkou.

Říčan (2014, s. 145) vymezuje věkové rozpětí mladšího školního věku od 6-ti do 11-ti let. Vzhledem k předchozím vývojovým etapám se jedná období poměrně klidné a šťastné. Dítě si hraje s představami o životě a prostředkem k dosažení cílů je škola.

Nástup školní docházky je pro dítě průlomový. Tento milník v životě dítěte je citelný, i když absolvovalo předškolní vzdělávání v mateřské škole. Ve škole děti ovlivňují tři faktory: školní práce, dětský kolektiv a učitelé (Říčan, 2014, s. 150)

Je to právě škola, která žáky seznamuje s normami společnosti – zde se děti učí správnému chování a vystupování. Škola připravuje jedince na další život formou idealizovaného obrazu (Havlík, Kořa, 2007, s. 137).

Dítě ve věku 6-11-ti let tráví spoustu svého volného času s kamarády – vrstevníky. Chování jiných dětí slouží jako vzor, který je však podroben vlastní kritice. Mladší školák vidí, jak se chovají ostatní, ale sám posuzuje, zda tyto způsoby chování přijme či nikoli. V rámci osvojování společenských norem se vytváří schopnost empatie, ohleduplnost směrem k druhým a vytváří se také cítění viny (Uwe Rogge, 2007, s.114).

Školní věk, který Freud nazývá obdobím latence, nazývá Erikson obdobím **snaživé píce**. Každý nezdar má stimulovat dítě k vyšším výkonům. Děti potřebují v tomto období maximum podpory, protože trvalé neúspěchy mohou vést k tomu, že převáží pocit méněcennosti, který by mohl přetrvat a narušit další etapy vývoje (Říčan, Krejčířová a kol., 2006, s. 50).

Hlavním úkolem tohoto vývojového období je stát se platným členem společnosti. Dítě si také osvojuje vztah k práci – nejen na vlastní kůži ve škole, ale i na ulici, když například prochází kolem stavby či obchodu. Získává prvotní představu o tom, čím jednou bude ono samo, co se týče vztahu ke světu práce (Říčan, 2014, s. 162-163).

V prvních pěti letech školní docházky se pře dětmi otevírají nové možnosti. Denní režim je výrazně ovlivněn školní docházkou. Tato nová povinnost však také přináší nové možnosti

ve světě. Dítě se postupně osamostatní a začne chodit do školy i ze školy samo. Je více orientováno na své vrstevníky.

V důsledku trávení času ve škole je výrazně ovlivněn i volný čas mimo budovu školy. Dítě si musí začít svůj volný čas samo plánovat – musí nyní počítat i s domácími povinnostmi souvisejícími se školou (příprava, domácí úkoly apod.). Aktivita vlastních volnočasových aktivit je nyní situována do odpoledních hodin, víkendů a volných dnů (svátků, prázdnin).

3.1 Vlastní volný čas dítěte mladšího školního věku – preference

V této kapitole budeme hovořit o volném čase dětí mladšího školního věku mimo školu a plnění školních povinností.

Hra dítěte v tomto období již není celodenní záležitostí jako tomu bylo v dřívějších obdobích života. Hry chlapců jsou ovlivněny technikou, dívky stále preferují hry s panenkami – ty jsou ale promyšlenější a více se podobají skutečnosti (panenka již představuje „opravdové“ miminko). Mladší školáci preferují aktivity, jakými jsou stolní hry a skupinové hry. Od těchto her přechází ke sportovním aktivitám a týmovým hrám u kterých je důležitá koordinace kolektivu. Školák si ve volném čase také například rád čte i vyžaduje čtení od dospělých nebo s dospělými. Dalším znakem školáka je touha po přísunu informací – zájem o encyklopedie a zábavnou literaturu (Říčan, 2014, s. 155-157).

Ve hře školních dětí je kladen důraz především na práci s pravidly. Není tím myšleno pouze hřiště, ale také nácvik dovedností sloužících pro běžný život. Žák se nejvíce naučí ze situací, které si buď vyzkouší prakticky, nebo sám vidí v dané situaci význam – nově naučená pravidla aplikuje na problémy, jež sám vnímá jako důležité (Fontana, 2003, s. 57).

Hra ve volném čase má v denním režimu každého dítěte své pevné a nezastupitelné místo. Slouží jako relaxace a odpočinek od povinností spojených se školou a má také značný význam pro duševní hygienu. Hra je současně využívána přímo ve škole a má také svoji diagnostickou a terapeutickou funkci, což je zároveň pro pedagogy velmi důležité. Děti potřebují realizaci a otevření možností pozdějších zájmů. Seberealizace a nalezení sebe sama patří po celý život k jedné z důležitých potřeb člověka (Šimíčková Čížková a kol., 2005, s.99)

V preferenci aktivit volného času mladšími školáky se většina autorů shoduje. Děti v tomto věku se zajímají o techniku, aktivity v kolektivu a rádi poznávají svět kolem sebe. V období na prvním stupni Základní školy získá dítě prvotní představu o svém budoucím životě.

Tato vývojová etapa učí děti nakládat se svým časem – pracovním (školním) a časem volným (mimoškolním). Dítě je samostatnější, ne však úplně nezávislé na své rodině. Ve sféře preferencí svých zájmů je částečně ovlivněno vrstevníky – spolužáky, kamarády. Patrný je také vliv rodiny a autorit.

4 VLIV PROSTŘEDÍ NA VÝCHOVU A VOLNÝ ČAS

Na člověka působí mnoho prostředí, ve kterých se nachází. Nelze hovořit jen o prostředí z hlediska městského a venkovského. Do kategorie prostředí patří například také materiální podmínky či vztahy – sourozenecké apod.

Čabalová (2011, s. 196-197) zahrnuje do přirozeného prostředí výchovy tři základní kategorie: **rodinné prostředí, sociální prostředí (vrstevnické skupiny) a lokální prostředí**. Z hlediska sociální pedagogiky dělí tato autorka prostředí na **vnitřní** (endogenní) – např. genetické předpoklady, fyzické a psychické zdraví a **vnější** (exogenní) – vše v našem okolí, např. i životní prostředí.

Dle Bláhy (cit. dle Kraus, Poláčková, 2001, s. 103 – 104) je výsledkem vrozených dispozic (genotyp) a působení prostředí **fenotyp**. Přičemž působení prostředí na člověka je velmi individuální. Na první pohled špatné prostředí nemusí být vždy pro danou osobnost nepříznivým faktorem. Pro jiného jedince může být naopak likvidační.

Vlivy prostředí působí na člověka ve třech aspektech: mohou jeho jednání **podpořit nebo být překážkou** (např. velký hlučný prostor) ; **přímo formovat jednání** (vyučovací kabina) ; **prostředí může mít signální funkci** – vyvolávat určitý druh jednání (Kraus, Poláčková, 2001, s. 105)

Prostředí má také funkci **situační** – každá situace se odehrává v nějakém prostředí a funkci **výchovnou** – jinak se například chováme v divadle než na hřišti (Kraus, Poláčková, 2001, s. 106 – 107).

Dle Wroczynského (cit dle Bendl, 2015, s. 83) se prostředím rozumí : „ složky struktury obklopující jedince, které účinkují systémem podnětů a vyvolávají určité psychické reakce (zážitky)“.

Do pojmu prostředí můžeme zařadit vše , co nás obklopuje, co na nás působí. Společně s vrozenými dispozicemi je to právě ono prostředí, které dotváří naši osobnost a do značné míry o ni „rozhoduje“.

Z hlediska naší práce je pro nás významné prostředí **lokální**, které dělíme na městské a venkovské. V následující části si tyto kategorie pokusíme definovat.

4.1 Lokální prostředí – městské

Městské prostředí je podstatně anonymnější než prostředí venkovské. Lidé žijí v jednom městě, ale vůči sobě mají určitý odstup. Města se často skládají s více obvodů – městských částí.

Sousedství je ve městě pouze funkčního charakteru. Pocit intimity je vyvážen úbytkem sounáležitosti. Velké množství nabídek z hlediska využití volného času čelí nevšimavosti ze strany rodin (Procházka, 2012, s. 123).

Dle Čápa (cit. dle Procházka, 2012, s. 123) městské prostředí není pro děti dostačující z hlediska náročnějších aktivit. Dle tohoto autora se jedná o kousek přírody uprostřed betonu a automobilů.

Dle Čábalové (2011, s. 208) poskytuje město mnoho příležitostí ke kontaktům, které jsou ale jen velmi neosobní. U městských dětí není patrná příliš velká závislost na rodinné jednotce.

Hlavními znaky městského prostředí jsou : profesní rozmanitost, anonymita, narušenost rodinných vztahů, různorodost při dělbě rolí, rozvinutost osvětových aspirací, sousedské vztahy jsou povrchní, různorodost výchovných vzorů, instituce se výraznou měrou podílejí na výchově, velké množství kulturních institucí, velmi rychlá reakční doba na společenské dění (Kraus a Poláčková, 2001, s. 129).

Velká míra možností využití volného času nabízených institucemi s sebou nese výhodu eliminace bezpečnostních, sociálních a výchovných rizik. Děti se zde setkávají s bezpočtem vrstevníků, kteří se věnují stejné zájmové činnosti (Hofbauer, 2004, s. 30).

Městské prostředí je z hlediska využití volného času dětmi a mládeží velmi pestrým. Děti zde mají možnosti navštěvovat více institucí poskytujících nabídky volnočasových aktivit než na vesnici. Neosobnost vztahů a menší míra sociální kontroly je velmi často důvodem, proč rodiče volí organizovanou formu trávení volného času svých potomků před neorganizovaným způsobem na hřištích či ulicích. Dětská hřiště jsou využívána velkou měrou jen v blízkosti bydliště, což je hlavně u dětí mladšího školního věku logické řešení ze strany rodičů.

4.2 Lokální prostředí – venkovské

Vývoj volnočasového sektoru mimo město prošel proměnou, která je také zásluhou přenášení aktivit obyvateli města. Ti zde jezdí např. trávit víkendy či chatařit. Děti žijící na venkově naopak mohou využívat nabídky aktivit, které jsou poskytovány městy v okolí. Rozdíly mezi městem a vesnicí se z hlediska možností stále zmenšují (Hofbauer, 2004, s. 32).

Na vesnici je patrný vliv sousedství a to se všemi pozitivními i negativními stránkami. Je zde velmi patrné dodržování tradic jakými jsou například prožívání Vánoc či stavění májky. Obyvatelé obcí si společným trávením volného času prohlubují pocit soudržnosti a sounáležitosti (Procházka, 2012, s. 124).

Venkovské děti se vyznačují vysokou mírou sebekritiky a disciplinovanosti oproti dětem z města. Malou četnost sociálních kontaktů na vesnici nahrazuje jejich kvalita a hloubka. Venkov byl dříve považován za velmi konzervativní, což už dnes ale z pravidla nebývá pravdou (Čábalová, 2011, s. 208).

Kraus vymezuje tyto hlavní znaky **současného** venkova: Profesní rozmanitost – stále je dominantní zemědělství, sociální kontrola je funkční – oproti tradičnímu venkovu však omezenější, svazky rodinné a sousedské jsou již uvolněnější, různorodost v oblasti dělby rolí – nyní již shoda s městem, růst vzdělávacích aspirací, oslabování osobních a neformálních vztahů – oproti městu stále silnější, různorodost výchovných vzorů s pomalejší akceptací, role výchovných institucí omezenější, omezené působení kulturních institucí, reakce na společenské dění je rychlejší hlavně díky médiím (Kraus, Poláčková, 2001, s. 129).

Dle Pilcha (cit. dle Kraus, Poláčková, 2001, s. 126) je venkovské prostředí svým charakterem velmi blízké přírodě, úroveň služeb je zde nižší. Škola má zde velmi významnou roli, stejně jako učitelé. U lidí je však patrná migrační tendence do měst.

„Venkovský“ způsob trávení volného času dětmi je ovlivněn spíše vrstevníky a rodinou, než-li institucemi. To ale také poskytuje dětem také prostor pro fantazii a tvořivost. Nejsou omezeny jen na externí nabídky, ale sami jsou nuceny přemýšlet, jak se svým volným časem naloží. Samozřejmostí je nabídka aktivit místními školami. Některé z dětí dojíždějí za aktivitami do okolních měst.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ - DESIGN

V této kapitole se zaměříme na samostatný výzkum – definujeme výzkumné cíle, výzkumné otázky, hypotézy a proměnné. Určíme výzkumnou metodu a zaměříme se na výzkumný soubor. Představíme si také způsob, jakým budeme data zpracovávat a vyhodnocovat.

5.1 Definice výzkumného problému

Jak jsme předeslali v úvodu práce, budeme se věnovat výzkumu volného času dětí mladšího školního věku v prostředí města, vesnice a městysu. Předmětem našeho zkoumání bylo, zda se liší způsob, jakým děti volný čas tráví a zda se liší preference aktivit v závislosti na prostředí.

Volný čas dětí a mládeže je dle našeho názoru aktuálním tématem. V dnešní době mají děti nespočet možností, ve kterých se musí orientovat ne jen dle svých zájmů, ale také na základě možností rodiny.

V roce 2011 prováděla výzkum na téma „Rozdíly v trávení volného času dětí ve městě a na venkově“ autorka Markéta Svobodová. jednalo se o diplomovou práci. Výzkum byl realizován v kraji Vysočina. V porovnání prostředí městského a venkovského nebyly potvrzeny rozdíly ve způsobu trávení volného času dětí ve městě a na venkově (Svobodová,2012, s.90). Nás bude zajímat, jaké jsou rozdíly v okrese Vsetín

Zajímalo nás například kolik času tráví děti se svou rodinou či s vrstevníky a zda navštěvují nějaké zájmové kroužky. Samozřejmě jsme zkoumali uvedené vztahy v prostředí města (městysu) a vesnice. Také jsme nabídli dětem možnost vyjádřit se jaké aktivity jim v jejich prostředí chybí a kterým by se rádi věnovali.

Výzkum řešil tyto výzkumné problémy:

VP1: Jaká je preference způsobu trávení volného času dětí mladšího školního věku ?

VP2: Jak se tento způsob liší v závislosti na prostředí jejich trvalého bydliště?

VP3: Jak se preference způsobu trávení volného času liší dle dalších sledovaných proměnných, tj. pohlaví dítěte, jeho věku a počtu sourozenců?

VP4: Jaké aktivity dětem v místě jejich bydliště chybí?

5.2 Výzkumné cíle

Cílem našeho výzkumu je zjistit, jakým způsobem tráví volný čas děti mladšího školního věku a tuto skutečnost porovnat v závislosti na bydlišti respondentů – město, městys či vesnice okresu Vsetín. Zjištěné údaje budeme porovnávat také vzhledem věku respondentů a jejich pohlaví. Soustředili jsme se rovněž na počet sourozenců v rodině a zda je způsob trávení volného času ovlivněn také velikostí rodiny daného dítěte. Dalším cílem je zjistit, jak jsou děti mladšího školního věku s možnostmi využití volného času spokojeni a jaké aktivity jedincům mladšího školního věku v prostředí jejich bydliště schází.

5.3 Hlavní a vedlejší výzkumné otázky a hypotézy

1. Jaká je preference trávení volného času dětí mladšího školního věku?

2. Jak se liší preference trávení volného času dětí mladšího školního věku dle věku dítěte?

H1 Preference trávení volného času dětí mladšího školního věku se liší dle jeho věku.

3. Jak se liší preference trávení volného času dětí mladšího školního věku dle pohlaví dítěte?

H2 Preference trávení volného času dětí mladšího školního věku se liší dle jeho pohlaví.

4. Jak se liší preference trávení volného času dětí mladšího školního věku dle jejich trvalého bydliště?

H3 Preference trávení volného času dětí mladšího školního věku se liší dle jejich trvalého bydliště.

5. Existuje vztah v preferenci trávení volného času a počtem sourozenců?

H4 Děti, které mají více sourozenců, vykazují větší míru volného času stráveného s rodinou.

6. Jak se liší preference trávení volného času dětí mladšího školního věku dle velikosti rodiny, ve které dítě vyrůstá?

H5 Preference trávení volného času se neliší v závislosti na velikosti rodiny jedince.

7. Jak je využívána organizovaná forma (školní i mimoškolní) trávení volného času dětí dle jejich bydliště?

H6 Děti žijící ve městě využívají více organizovanou formu trávení volného času než děti žijící na venkově nebo v městysi.

8. Jak se liší spokojenost s možností využití volného času dětí dle jejich bydliště?

H7 Děti žijící ve městě vykazují větší spokojenost s využitím volného času, než děti žijící v městysi a na venkově.

9. Existuje vztah mezi volbou organizované aktivity volného času a pohlavím dítěte?

H8 Míra využívání organizované aktivity volného času se neliší v závislosti na pohlaví dítěte.

10. Jaké aktivity chybí dětem mladšího školního věku v místě jejich trvalého bydliště?

5.4 Definice proměnných

Ke stanovení výzkumných hypotéz jsme definovali následné proměnné:

preferenci vývěru volného času – nominální proměnná – zjišťuje se s kým nejraději tráví respondent volný čas (otázka č.1) – s rodinou (1), s kamarády-vrstevníky (2), sám (3)

preferovaná aktivita – nominální proměnná – zjišťuje preferenci výběru aktivit respondenta (otázka č.2) – sportováním (1), hrou na PC – tabletu – mobilu (2), návštěvou zájmových kroužků (3), hrou s kamarády (4), sledováním TV (5), jinak (6).

zájmový kroužek – otázka č.3 zjišťuje zda respondent navštěvuje zájmový kroužek - nominální proměnná, ano (1) , ne (2)

zaměření organizované aktivity – nominální proměnná – zjišťuje zaměření organizované aktivity respondenta – sportovní (1), umělecké (2), jiné (3) ; v dotazníku je tato otázka podotázkou k č. 3

dostupnost organizované aktivity – nominální proměnná – otázka č.4 – zjišťuje zda je organizovaná aktivita v místě jeho bydliště (1), nebo zda za aktivitou dojíždí (2)

spokojenost – nominální proměnná – otázka č.5 zjišťuje zda je respondent spokojen s nabídkou volnočasových aktivit v místě svého bydliště – ano (1), na (2)

chybějící aktivita – nominální proměnná – zjišťuje, kterou aktivitu postrádá respondent v místě jeho trvalého bydliště (otázka č. 6)

počet sourozenců – nominální proměnná – zjišťuje počet sourozenců osloveného dítěte (otázka č. 7)

pohlaví – proměnná nominální – zjišťuje, zda je respondent chlapec či dívka (otázka č. 8)

věk – poměrová proměnná – respondenti uváděli věk v letech – abychom zjistili, zda se jedná skutečně o respondenty mladšího školního věku (otázka č. 9)

prostředí – nominální proměnná – zjišťuje, kde respondent bydlí – město, vesnice, městys (otázka č. 10)

5.5 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

V našem výzkumném šetření zkoumáme způsob trávení volného času dětí ve městě a na venkově. Výzkumný soubor jsme vybrali **dle dostupnosti** z žáků 1.-5. tříd státních základních škol. **Základním** výzkumným souborem jsou tedy děti mladšího školního věku žijící ve městě, městysi a na venkově okresu Vsetín. Jako výzkumný soubor **výběrový** jsme stanovili žáky 1.-5. tříd Základních škol okresu Vsetín. V námi zkoumaném regionu se vzdělává na prvním stupni Základních škol bezmála 2000 žáků státních škol (1100 ve městě, 111 v městysu a cca 800 ve vesnicích). Výběrovým souborem se pak stali žáci škol, kteří se výzkumu zúčastnili (ZŠ Trávníky-Vsetín, ZŠ Sychrov- Vsetín, ZŠ Rokytnice- Vsetín, ZŠ Karolinka, ZŠ Halenkov, ZŠ Nový Hrozenkov, ZŠ Huslenky). Celkem bylo navráceno 405 dotazníků.

Speciálním případem našeho zkoumání je město Karolinka. Tato obec má status města, její prostředí je ale spíše venkovského charakteru. Karolinka získala status města v roce 1998. Pro účely našeho výzkumu, z důvodu relevance, zařadíme tuto obec do kategorie městyse.

Námi vybrané školy reprezentují příklad škol situovaných ve městech na Vsetínsku. Rovněž jsme vybrali ZŠ v menších obcích okresu Vsetín, tak aby bylo pokryto celé spektrum velikosti měst a vesnic. Pokryli jsme také spektrum počtu obyvatel.

Náš výzkum byl zaměřen na děti mladšího školního věku. Říčan (2014, s. 145) tento věk vymezuje v rozpětí 6 – 11 let, což odpovídá žákům 1. – 5. tříd Základních škol. Osloveny

byly tedy tyto ročníky základních škol Vsetínska. Mladší děti měli možnost vyplnění výzkumného dotazníku s rodiči.

5.6 Metoda a technika sběru dat

K získání dat pro výzkum jsme využili kvantitativní metodologii. Technikou sběru dat jsme určili dotazníkové šetření. Dotazníky jsme distribuovali do Základních škol na Vsetínsku a také přímo do rodin respondentů. Určeny byly pro žáky 1. – 5. tříd.

V dotazníku vybírali respondenti jednu nebo více z předepsaných odpovědí, aby byl srozumitelný i menším dětem. Otázky, kde bylo nutné doplnit odpověď, byly vyžadovány stručné odpovědi – název aktivity nebo číslo. Dotazník má 10 otázek a jednu podotázku. Jeho vyplnění nezabralo více jak 5 minut.

První dvě otázky se ptají na preferenci volného času – s kým děti tráví volný čas a jakou aktivitu preferují. Otázky č. 3 a 4 zjišťují zda děti navštěvují organizované aktivity a jejich zaměření. V 5-té otázce se mohli děti vyjádřit, zda jsou spokojeni s nabídkou volného času ve svém bydlišti, popřípadě se v 6-té otázce vyjádřit, co jim schází.

Otázky č. 7-10 zjišťují údaje o respondentovi – počet sourozenců, pohlaví, věk a místo trvalého bydliště.

Dotazník byl v jeho první verzi testován ve školní družině ZŠ Karolinka, kde jej vyplnilo 9 dětí. Otázky byly vnímány jako srozumitelné, tudíž nebylo potřeba zasahovat do znění otázek.

Technika dotazníkového šetření není příliš časově náročná a v našem případě je dostatečná pro získání relevantních dat.

5.7 Způsob zpracování dat

Dotazník je technikou sběru dat kvantitativní metodologie. Data jsou graficky znázorněna v přehledných grafech s komentářem.

Abychom mohli přijmout či odmítnout stanovené hypotézy, budeme data podrobovat testu nezávislosti chí kvadrát pro kontingenční tabulku. Tento test poskytne informace, zda mezi jednotlivými proměnnými existuje vztah či nikoli. Dalším testem k ověření hypotéz, kterého budeme užívat je test nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

6 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Tato část práce se věnuje vyhodnocení dat, která byla získána pomocí dotazníkového šetření. Nejprve data graficky znázorníme dle opovědí respondentů na otázky v dotazníku. Takto vyjádříme četnosti jednotlivých odpovědí.

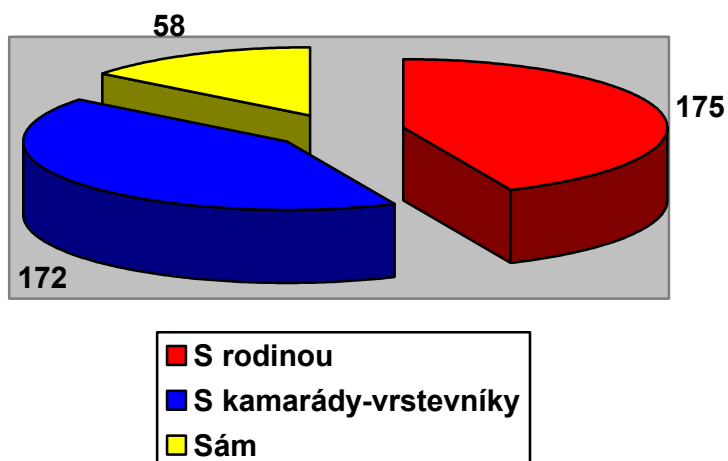
Abychom zjistili, zda mezi uvedenými jevy existuje vztah či nikoli a abychom ověřili stanovené hypotézy, podrobíme data testu nezávislosti pro kontingenční tabulku (Chráška, 2007, s.76).

Výsledky budou vyhodnoceny v další části práce.

6.1 Deskriptivní vyhodnocení dat získaných dotazníkovým šetřením

Otázka č.1 – S kým trávíš nejraději volný čas?

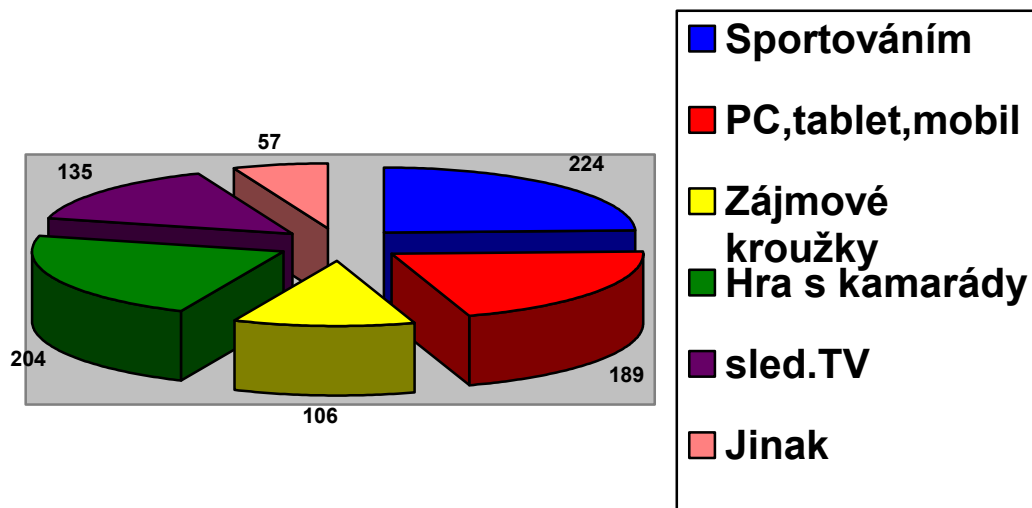
Graf č. 1 - S kým tráví děti volný čas

Respondenti preferují trávení volného času s rodinou (44%), s vrstevníky tráví nejraději svůj volný čas 42% respondentů. Pouze 14 % respondentů tráví svůj čas nejraději o samotě.

Otázka č. 2 – Jak trávíš nejraději svůj volný čas?

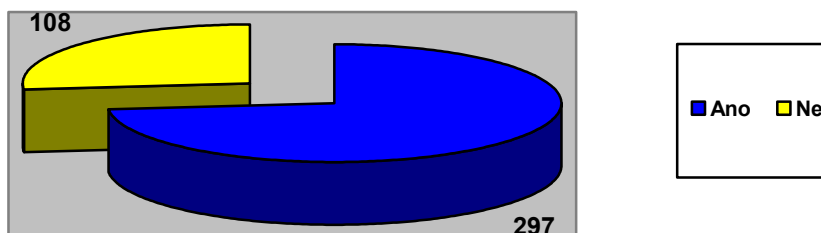
Graf č.2- Preference aktivit

Nejčastější preference aktivit dětí mladšího školního věku je sportování. tuto aktivitu preferuje 224 dětí. Druhou nejčastější aktivitou dětí mladšího školního věku je hra s kamarády, kterou označilo 204 dotázaných. Hra na PC, tabletu a mobilu obsadila třetí místo v počtu 189 kladných odpovědí. U této otázky měli děti možnost zakroužkování více odpovědí.

Otázka č.3 – Navštěvuješ pravidelně zájmový kroužek či jinou organizovanou aktivitu?

Graf č.3 - Návštěvnost kroužků

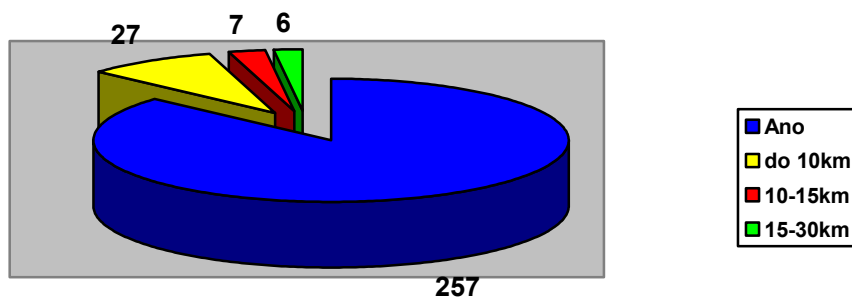

Zájmový kroužek nebo jinou organizovanou aktivitu navštěvuje 73% dotázaných. pouze 27% respondentů nenavštěvuje žádný zájmový kroužek.

V podotázce děti uváděli zaměření svých kroužků. pokud navštěvují více kroužků, uvedli také více zaměření. Nejčastěji se objevovalo v dotaznících zaměření umělecké – 147x, poté zaměření sportovní – 140x, dále děti uváděli například : zdravotnické, chovatelské nebo šachové kroužky. Tento počet je ale vzhledem k dominujícím zanedbatelný.

Otázka č. 4 – Je tento kroužek v místě tvého bydliště?

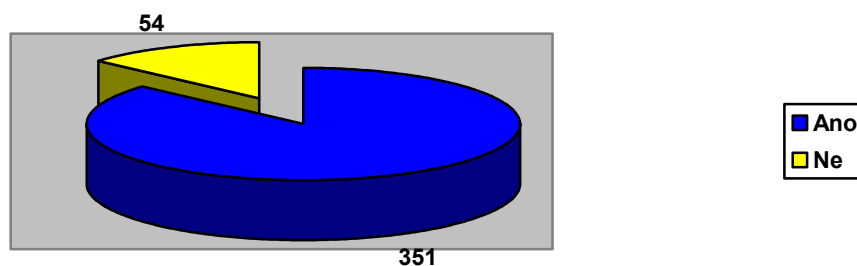
Graf č.4 -Dojíždění do kroužků

Celkem 86% respondentů navštěvuje zájmový kroužek v místě svého bydliště. Pouze 14% dětí za svou aktivitou dojíždí od 2 do 30km.

Otázka č.5 – Jsi spokojen s nabídkou volného času ve svém bydlišti?

Graf č.5 - Spokojenost s nabídkou VČ

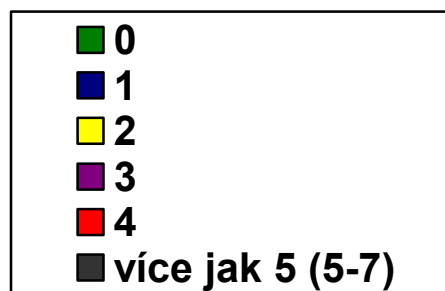
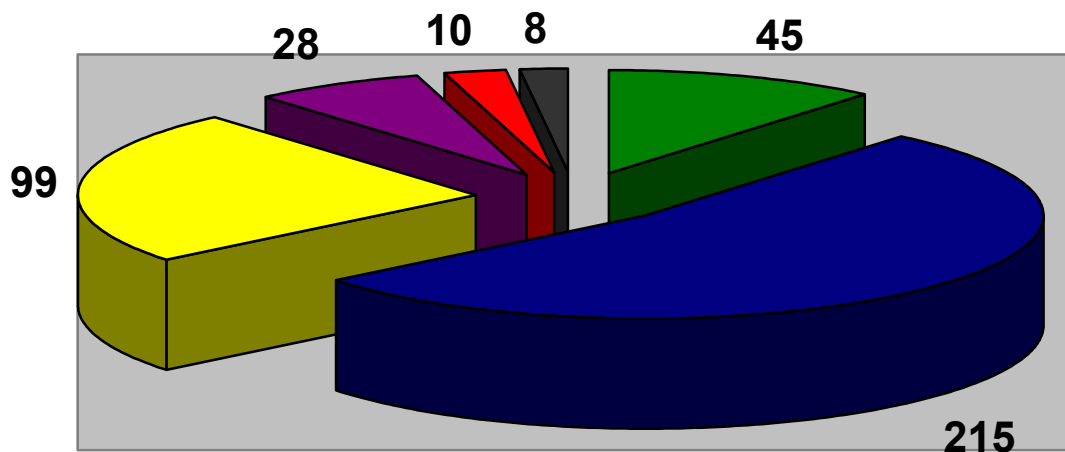
Téměř 80% dětí mladšího školního věku je spokojeno s nabídkou využití volného času v místě svého bydliště. Výsledky závislosti spokojenosti na místě bydliště budou testovány v této práci v rámci ověřování hypotéz.

Otázka č. 6 – Co dětem schází v místě jejich bydliště

U této otázky se měly děti možnost vyjádřit, co jim schází v místě jejich trvalého bydliště. Vyhodnocení této otázky se věnujeme později v této práci.

Otázka č. 7 – Kolik máš sourozenců?

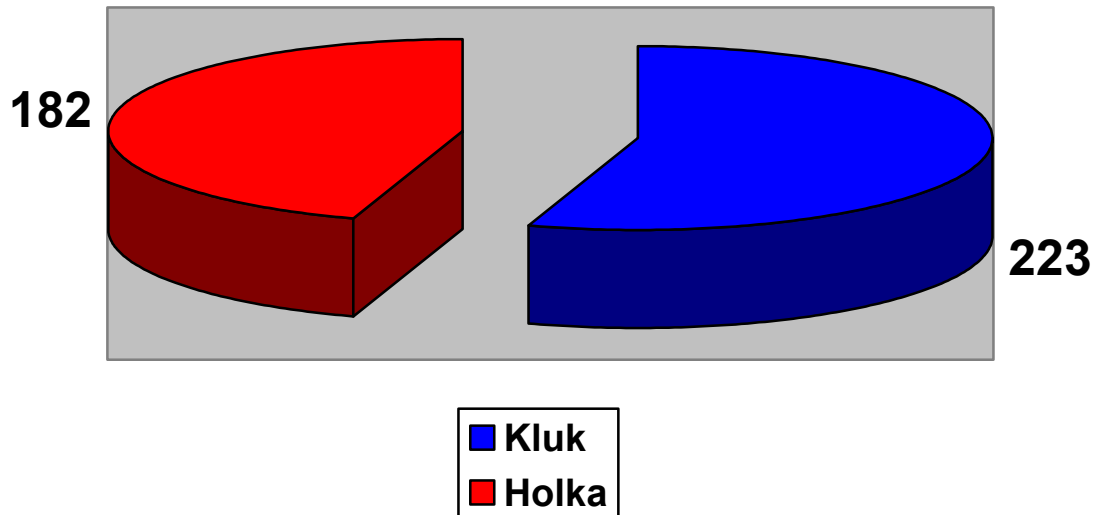
Graf č.6 - Počet sourozenců

Téměř 53% respondentů odpovědělo, že sdílí domácnost s dalším jedním sourozencem. Zhruba 24% dětí má 2 sourozence. 11% respondentů se vyjádřilo, že sourozence nemá. Zbýlých 12% respondentů má více jak 3 sourozence.

Otázka č.8 – Jsi kluk/holka?

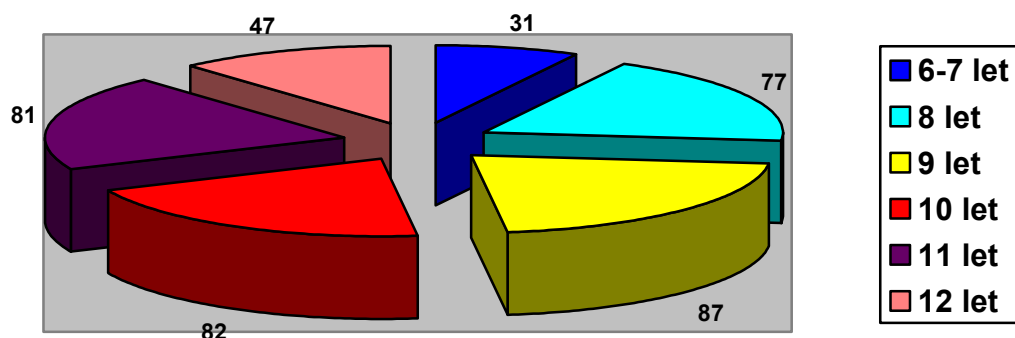
Graf č.7 - Pohlaví respondentů

Dotazník vyplnilo 55% chlapců a 45% děvčat. Nedošlo tedy k výraznému ovlivnění výsledků dotazníkového šetření pouze jedním pohlavím. Rozložení bylo téměř rovnoměrné.

Otázka č.9 – Tvůj věk?

Graf č.8- Věk respondentů

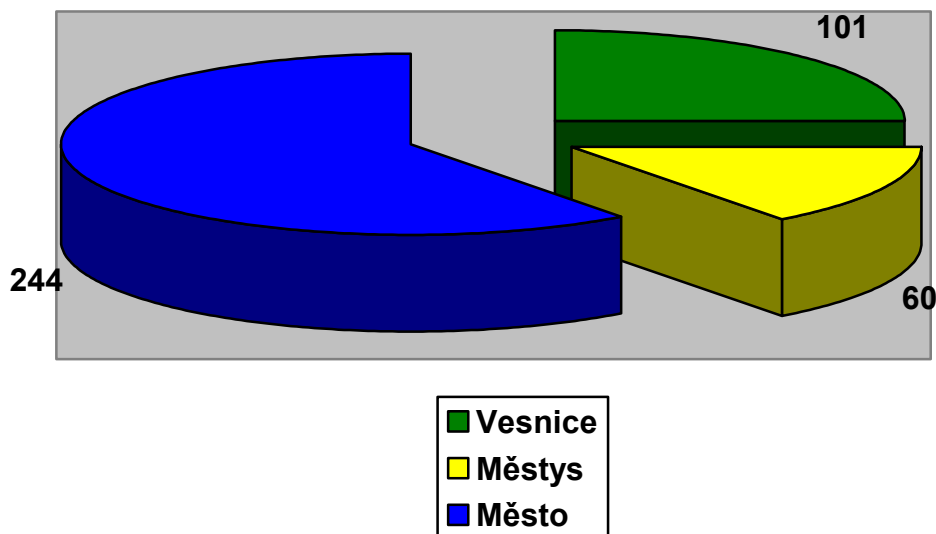
Pouze 2 děti ve věku 6 let se zúčastnily výzkumu, proto byly zařazeny do kategorie 6-7 let. Ostatní věkové kategorie byly ponechány. 81% respondentů našeho výzkumu se nachází ve

věkovém rozpětí 8 – 11 let. 1. třídy Základních škol vyplňovaly dotazník jen výjimečně. Věkové kategorie ale odpovídají našemu výzkumu. Rozložení do věkových kategorií dětí je tedy relevantní.

Otázka č. 10 – Místem tvého bydliště je?

Graf č.9 - Místo bydliště

Respondenti dotazníků byly rozloženy takto: 60% město , 15% městys a 25% vesnice. Toto rozložení je dáno tím, že ve městysi Karolinka (jediný městys našeho výzkumu) je 111 dětí mladšího školního věku na tamní Základní škole. V okresním městě Vsetín je téměř 1100 žáků 1.-5. ročníku ZŠ. Na venkově námi zkoumaného regionu je na cca 800 mladších školáků. Dá se tedy říci že se výzkumu zúčastnilo 22% dětí mladšího školního věku žijících ve městě Vsetín, 55% z městyse a 12% dětí venkovských.

6.2 Shrnutí výsledků výzkumu a ověření hypotéz

Nyní budeme vyhodnocovat jednotlivé výzkumné otázky a ověřovat hypotézy pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

6.2.1 Vyhodnocení výzkumné otázky č.1 – Jaká je preference aktivit dětí mladšího školního věku?

V této otázce měli děti na výběr z více aktivit (nemusely zvolit pouze jednu odpověď). Pro přehlednost odpovědí předkládáme tabulku odpovědí:

Tab č.1 -Preferovaná aktivita

<i>Aktivita</i>	<i>Počet odpovědí</i>	<i>Vyjádřeno v %</i>
Sportování	224	24,5
Hra na PC, tabletu, mobilu	189	20,7
Návštěva zájmových kroužků	106	11,6
Hra s kamarády	204	22,3
Sledování TV	135	14,8
Jinak	57	6,1
Celkem	915	100

Nejvíce preferovanou aktivitou dětí mladšího školního věku je tedy **sportování**. Na druhém místě je hra s kamarády a jako třetí aktivitu si respondenti vybírají hru na PC, tabletu, nebo mobilu.

V 6-té možnosti (Jinak) odpovídali žáci nejčastěji : hra se zvířaty, hra venku nebo také hra na hudební nástroje.

6.2.2 Vyhodnocení výzkumné otázky č.2 - Jak se liší preference trávení volného času dětí mladšího školního věku dle věku dítěte?

Nyní budeme ověřovat následující hypotézu:

H1 Preference trávení volného času dětí mladšího školního věku se liší dle jeho věku.

Tab č.2 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H1

	<i>6 – 7 let</i>	<i>8 let</i>	<i>9 let</i>	<i>10 let</i>	<i>11 let</i>	<i>12 let</i>	
Sportování	14 (13,95)	52 (45,53)	48 (50,92)	44 (43,82)	41 (44,56)	25 (25,22)	224
Hra na PC , tabletu, mo- bilu	11 (11,77)	31 (38,42)	43 (42,96)	33 (36,97)	46 (37,59)	25 (21,28)	189
Zájmové kroužky	7 (6,6)	22 (21,55)	29 (24,1)	14 (20,74)	23 (21,08)	11 (11,93)	106
Hra s ka- marády	8 (12,71)	45 (41,47)	48 (46,37)	44 (39,91)	38 (40,58)	21 (22,96)	204
Sl. TV	13 (8,41)	25 (27,44)	29 (30,69)	29 (26,41)	25 (26,85)	14 (15,2)	135
Jinak	4 (3,55)	11 (11,59)	11 (12,96)	15 (11,15)	9 (11,34)	7 (6,42)	57
Součty	57	186	208	179	182	103	915

$$X^2 = 18,151$$

hladina významnosti = 0,05

Stupeň volnosti $f = (r-1) \cdot (s-1) = 5 \times 5 = 25$

Dle Chrásky (2007, s. 248) je pro $\chi^2_{0,05} (25) = 37,652 > 18,151$

Výsledek znamená, že věk neovlivňuje preferenci volného času dítěte. Odmítáme tedy alternativní hypotézu a přijímáme nulovou – Preference trávení volného času tedy není významně ovlivněna věkem dítěte.

6.2.3 Vyhodnocení výzkumné otázky č.3 – Jak se liší preference trávení volného času dětí mladšího školního věku dle pohlaví dítěte?

Nyní se zaměříme na ověření následující hypotézy:

H2 Preference trávení volného času dětí mladšího školního věku se liší dle jeho pohlaví.

Data opět zaznamenáme do kontingenční tabulky:

Tabulka č.3 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H2

	<i>Sportování</i>	<i>Hra na PC, tab., mob.</i>	<i>Zájmové kroužky</i>	<i>Hra s kamarády</i>	<i>Sl. TV</i>	<i>Jinak</i>	
Kluk	127 (123,14)	126 (103,9)	39 (58,27)	110 (112,14)	72 (74,21)	29 (31,33)	503
Holka	97 (100,86)	63 (85,1)	67 (47,73)	94 (91,86)	63 (60,79)	28 (25,67)	412
Součty	224	189	106	204	135	57	915

$$X^2 = 25,477$$

hladina významnosti = 0,05

Stupeň volnosti $f = (r-1) \cdot (s-1) = 1 \times 5 = 5$

Dle Chrásky (2007, s. 248) je pro $x^2_{0,05}(5) = 11,070 < 25,477$

Na základě výsledků můžeme přijmout alternativní hypotézu. Preference volného času dětí mladšího školního věku se liší dle pohlaví dítěte. Pohlaví dítěte tedy ovlivňuje volbu preferované aktivity.

6.2.4 Vyhodnocení výzkumné otázky č.4 – Jak se liší preference trávení volného času dětí dle jejich trvalého bydliště?

Nyní si ověříme, zda místo bydliště (město, městys, vesnice) ovlivňuje preferenci aktivit dětí mladšího školního věku či nikoli. Budeme testovat následující hypotézu:

H3 Preference trávení volného času dětí mladšího školního věku se liší dle jejich trvalého bydliště

Tabulka č.4 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H3

	<i>Sportování</i>	<i>Hra na PC, tab., mob.</i>	<i>Zájemové kroužky</i>	<i>Hra s kamarády</i>	<i>Sl. TV</i>	<i>Jinak</i>	
Město	133 (135,62)	118 (114,43)	69 (64,18)	124 (123,51)	80 (81,74)	30 (34,51)	554
Městys	33 (35,74)	26 (30,16)	17 (16,91)	38 (32,56)	26 (21,54)	6 (9,1)	146
Vesnice	58 (52,63)	45 (44,41)	20 (24,91)	42 (47,93)	29 (31,72)	21 (13,39)	215
Součty	224	189	106	204	135	57	915

$$X^2 = 11,633$$

hladina významnosti = 0,05

$$\text{Stupeň volnosti } f = (r-1) \cdot (s-1) = 2 \times 5 = 10$$

Dle Chrásky (2007, s. 248) je pro $\chi^2_{0,05}(10) = 18,307 > 11,633$

Dle tohoto testu odmítáme alternativní hypotézu a přijímáme nulovou. Preference volby aktivity není nijak ovlivněna místem bydliště dítěte. Vztah mezi těmito dvěma proměnnými je statisticky nevýznamný.

6.2.5 Vyhodnocení výzkumné otázky č.5 – Existuje vztah v preferenci volného času a počtem sourozenců?

Nyní budeme ověřovat, zda počet sourozenců má vliv na preferenci trávení volného času s rodinou. Bude ověřena tato hypotéza:

H4 Děti, které mají více sourozenců, vykazují větší míru volného času stráveného s rodinou.

Tabulka č.5 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H4

	0	1	2	3	4	5 – 7	
	<i>sourozenců</i>	<i>sourozenec</i>	<i>sourozenci</i>	<i>sourozenci</i>	<i>sourozenci</i>	<i>sourozenců</i>	
Preference s rodinou	18 (19,44)	86 (92,9)	46 (42,78)	15 (12,1)	6 (3,89)	4 (3,46)	175
Preference – sám, s kamarády	27 (25,56)	129 (122,09)	53 (56,22)	13 (15,9)	4 (5,68)	4 (4,54)	230
	45	215	99	28	10	8	405

$$X^2 = 4,53$$

hladina významnosti = 0,05

Stupeň volnosti $f = (r-1) \cdot (s-1) = 1 \times 5 = 5$

Dle Chrásky (2007, s. 248) je pro $\chi^2_{0,05}(5) = 11,070 > 4,53$

Počet sourozenců tedy neovlivňuje preferenci v trávení volného času s rodinou, s kamarády či o samotě. Alternativní hypotézu odmítáme a přijímáme nulovou – Vztah v preferenci trávení volného času a počtem sourozenců neexistuje, resp. je statisticky nevýznamný.

6.2.6 Vyhodnocení výzkumné otázky č.6 – Jak se liší preference trávení volného času dětí mladšího školního věku dle velikosti rodiny, ve které dítě vyrůstá?

Nyní ověříme následující hypotézu:

H5 Preference trávení volného času se neliší v závislosti na velikosti rodiny jedince.

Velikost rodiny bude vyčíslena počtem sourozenců. Budeme porovnávat s preferovanými aktivitami.

Tabulka č.6 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H5

	0 sourozenců	1 sourozenec	2 sourozenci	3 sourozenci	4 sourozenci	5-7 sourozenců	
Sportování	22 (25,22)	121 (120,69)	52 (53,86)	18 (14,69)	8 (5,39)	3 (4,16)	224
Hrna na PC, tab., mob.	24 (21,28)	97 (101,83)	51 (45,44)	11 (12,39)	4 (4,54)	2 (3,51)	189
Zájmové kroužky	13 (11,93)	62 (57,11)	20 (25,49)	6 (6,95)	2 (2,55)	3 (1,97)	106
Hra s kamarády	20 (22,96)	111 (109,91)	48 (49,05)	14 (13,38)	5 (4,9)	6 (3,79)	204
Sled. TV	20 (15,2)	67 (72,74)	37 (32,46)	7 (8,85)	2 (3,25)	2 (2,51)	135
Jinak	4 (6,42)	35 (30,71)	12 (13,70)	4 (3,74)	1 (1,37)	1 (1,06)	57
Součet	103	493	220	60	22	17	915

$$X^2 = 14,42$$

hladina významnosti = 0,05

Stupeň volnosti $f = (r-1) \cdot (s-1) = 5 \times 5 = 25$

Dle Chrásky (2007, s. 248) je pro $\chi^2_{0,05} (25) = 37,652 > 14,42$

Vyvracíme tedy alternativní hypotézu a přijímáme hypotézu nulovou. Preference volby aktivity dětí mladšího školního věku není závislá na velikosti rodiny ve které dítě vyrůstá. To, jakou aktivitu dítě preferuje, není nijak ovlivněno počtem jeho sourozenců, resp. ovlivnění těchto dvou proměnných je statisticky nevýznamné.

6.2.7 Vyhodnocení výzkumné otázky č. 7 - Jak je využívána organizovaná forma (školní i mimoškolní) trávení volného času dětí dle jejich bydliště?

Naše hypotéza pro tuto výzkumnou otázku zní takto:

H6 Děti žijící ve městě využívají více organizovanou formu trávení volného času než děti žijící na venkově nebo v městysi.

Tabulka č.7 Kontingenční tabulka pro test nezávislost H6

	<i>Využívám org. formu</i>	<i>Nevyužívám org. formu</i>	
Město	182 (178,93)	62 (65,07)	244
Městys	49 (44)	11 (16)	60
Vesnice	66 (74,07)	35 (26,93)	101
Součty	297	108	405

$$X^2 = 5,626$$

hladina významnosti = 0,05

$$\text{Stupeň volnosti } f = (r-1) \cdot (s-1) = 2 \times 1 = 2$$

Dle Chrásky (2007, s. 248) je pro $x^2_{0,05}(2) = 5,991 > 5,626$

Můžeme tedy odmítnout alternativní hypotézu a přijmout nulovou – Děti žijící ve městě využívají organizovanou formu volného času stejně jako děti žijící v městysi a na vesnici. Nezáleží tedy jaké je bydliště dítěte mladšího školního věku ve vztahu k využívání organizované formy aktivity.

6.2.8 Vyhodnocení výzkumné otázky č.8 - Jak se liší spokojenost s možností využití volného času dětí dle jejich bydliště?

Naše hypotéza pro tuto výzkumnou otázku zní takto:

H7 Děti žijící ve městě vykazují větší spokojenost s využitím volného času, než děti žijící v městysi a na venkově.

Tabulka č.8 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H7

	<i>Spokojen</i>	<i>Nespokojen</i>	
Město	217 (211,47)	27 (32,53)	244
Městys	52 (52)	8 (8)	60
Vesnice	82 (87,53)	19 (13,47)	101
Součty	351	54	405

$$X^2 = 3,704$$

hladina významnosti = 0,05

$$\text{Stupeň volnosti } f = (r-1) \cdot (s-1) = 2 \times 1 = 2$$

Dle Chrásky (2007, s. 248) je pro $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991 > 3,704$

Mezi místem bydliště a spokojeností s využitím volného času je rozdíl statisticky nevýznamný. Můžeme tedy přijmout nulovou hypotézu: Děti mladšího školního věku žijící ve městě vykazují stejnou míru spokojenosti s využitím volného času jako děti žijící na venkově nebo v městysi.

6.2.9 Vyhodnocení výzkumné otázky č.9 - Existuje vztah mezi volbou organizované aktivity volného času a pohlavím dítěte?

Pro tuto výzkumnou otázku byla definována následující hypotéza :

H8 Míra využívání organizované aktivity volného času se neliší v závislosti na pohlaví dítěte.

Tuto hypotézu ověříme pomocí testu nezávislosti chí kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

Tabulka č.9 –Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti H8

	<i>Navštěvuji</i> <i>org. aktivitu</i>	<i>Nenavštěvuji</i> <i>org. aktivitu</i>	
Kluk	147	76	223
Holka	150	32	182
Součty	297	108	405

$$X^2 = 13,949$$

hladina významnosti = 0,01

Stupeň volnosti $f = (r-1) \cdot (s-1) = 1 \times 1 = 1$

Dle Chrásky (2007, s. 248) je pro $\chi^2_{0,01}(1) = 6,635 < 13,949$

Dle vypočítané hodnoty můžeme odmítnout nulovou hypotézu a přijmout alternativní. Míra využívání organizované aktivity se liší v závislosti na pohlaví dítěte. Děvčata využívají organizované aktivity více než chlapci.

6.2.10 Vyhodnocení výzkumné otázky č.10 - Jaké aktivity chybí dětem mladšího školního věku v místě jejich trvalého bydliště?

Tato výzkumná otázka je výzkumnou otázkou popisnou a nestanovili jsme pro ni žádnou hypotézu. Pomocí tabulky nyní vyjádříme odpovědi dětí mladšího školního věku na výše položenou otázku. v závorce je četnost odpovědí.

Tab. č.10- chybějící aktivity

	<i>Chybějící aktivita</i>
Město	Kamarádi, baseball, zábavní park, větší park (3), rugby, více koncertů, více cyklostezek, kino, bazén, hřiště, zábavní centrum, skatepark, jazykové kroužky, více zvířat, cyklistický kroužek, americký fotbal, kroužek – péče o koně (2), filmový kroužek, lacross, taneční kroužek, balet, bojové sporty (2), příroda

Městys	Lepší škola, více kamarádů, karate, balet, břišní tance, hiphop, gymnastika (2), sporty pro kluky- rugby
Vesnice	Více sportovních kroužků (5), judo, kroužek plavání (2), kino, bazén, počítačový kroužek, box, golf, parkurové hřiště, kytara-kroužek, atletický kroužek, více kamarádů (2), rugby (2), gymnastika-kroužek, hiphop

Děti mladšího školního věku postrádají ve svém prostředí nejčastěji sporty, kterých by chtěli více. Zájem je i o málo nabízené sporty v menších městech, jako je například rugby nebo americký fotbal.

6.3 Zhodnocení výzkumu

V námi prováděném výzkumu jsme zjistili že mezi nejpreferovanější aktivity dětí mladšího školního žijících na Vsetínsku jsou sportovní aktivity. Tuto možnost preferuje 24,5% dotázaných. Jako druhá nejčastější preference byla označena hra s kamarády (22,3%) a jako třetí se mezi preferovanými aktivitami umístila hra na PC, tabletu, mobilu se 20,7%.

Oblibu návštěvy zájmových kroužků má pouze 106 dětí přičemž 297 z nich označilo, že zájmový kroužek pravidelně navštěvuje. Necelých 36% dětí tedy navštěvuje organizovanou aktivitu s oblibou.

Ve výzkumné otázce č.2 bylo zkoumáno, zda věk dítěte ovlivňuje volbu aktivity. Bylo zjištěno, že tyto proměnné se vzájemně neovlivňují. Volba aktivity tedy nijak nezávisí na tom, kolik je dítěti let. Většina z nabízených aktivit je dostupná celému spektru věkových skupin. Děti se můžou příklad věnovat jedné aktivitě po celý školní věk.

Ve třetí výzkumné otázce bylo zjištěno, že volba aktivity, kterou dítě preferuje je ovlivněna jeho pohlavím. Alternativní hypotéza tedy byla přijata. Samozřejmě, že konečná aktivita se může lišit – např. druh sportu. To ale nebylo předmětem našeho zkoumání. Zajímala nás jen preference.

Výzkumná otázka číslo 4 nám zodpověděla zda se preference volby dané aktivity liší dle trvalého bydliště dítěte mladšího školního věku. Přijali jsme nulovou hypotézu – mezi danými proměnnými je vztah statisticky nevýznamný. Preference aktivity tedy není závislá na

místě bydliště respondenta. Rozdíly mezi městem, vesnicí a městysem se tedy dorovnávají. Nabídka jednotlivých prostředí je z velké části pro respondenty dostačující – alespoň si z dané nabídky dokážou většinou vybrat.

Ve výzkumné otázce č.5 bylo zjištěno, že počet sourozenců, se kterými jedinec sdílí domácnost, nijak neovlivňuje jeho preferenci trávení volného času s rodinou, kamarády či o samotě. Skutečnost, že dítě vyrůstá v rodině s větším počtem členů, tedy neznamená, že dítě preferuje trávení volného času s rodinou, či naopak. Projevuje se také individualita dané osobnosti. Rozhodovat může také věk sourozenců.

Na tuto výzkumnou otázku navazovala otázka č.6 – zda velikost rodiny ovlivňuje preferovanou aktivitu dítěte mladšího školního věku. Mezi těmito dvěma proměnnými rovněž nebyl prokázán vztah. Velikost rodiny (resp. počet sourozenců) nijak neovlivňuje aktivitu, které se dítě věnuje. Sourozenci tedy mohou mít rozdíl v preferenci dané aktivity. Není výjimkou, že každý člen rodiny se věnuje jiné aktivitě ve svém volném čase. Samozřejmě se mohou navzájem členové rodiny ovlivňovat, preference je ale věci individuální.

Výzkumná otázka č. 7 nám odpověděla na otázku, zda děti mladšího školního věku žijící ve městě preferují více organizované aktivity ve volném čase. Zde nebyla prokázána souvislost. Děti žijící ve městě, městysi či na venkově okresu Vsetín využívají organizované aktivity stejně. Místo trvalého bydliště zde nehraje roli. Vesnice i městyse nabízejí v rámci ZŠ pestrou škálu činností. Ve městech může být větší výběr – kroužky ZŠ i centra volného času. Děti mladšího školního věku mohou být také ovlivněny rodiči – do kterého zájmového kroužku jej přihlásí. Výběr pak může být otázkou dostupnosti.

Výzkumná otázka č.8 zjišťovala, zda děti mladšího školního věku žijící ve městě, městysi či venkově okresu Vsetín jsou stejně spokojené s využitím jejich volného času. Opět byla přijata nulová hypotéza. Místo bydliště tedy nijak neovlivňuje spokojenost dítěte s jeho volným časem. Děti tedy dokáží přizpůsobit svůj volný čas místě svého bydliště. V rámci možnosti, které jim prostředí nabízí vykazují stejnou míru spokojenosti.

Devátá výzkumná otázka zkoumala vztah mezi využíváním organizované aktivity a pohlavím dítěte. Zde byl prokázán statistický vztah. Alternativní hypotéza byla přijata. Dle výsledků výzkumu bylo zjištěno, že děvčata využívají více organizovaných aktivit než chlapci. Organizovanou aktivitu navštěvuje téměř 66% z oslovených chlapců. U děvčat je to téměř 85,5%. zjištění mlže být samozřejmě ovlivněno nabídkou zájmových kroužků - ta-

neční, sportovní apod. Každá z nabízených aktivit může být více atraktivní pro chlapce, jiná pro dívky. Návštěvnost kroužků může také ovlivňovat např. velikost rodiny a finanční možnosti rodiny, ve které dítě vyrůstá.

V popisné otázce č.10 jsme zkoumali chybějící aktivity dětí mladšího školního věku žijících ve městě, vesnici a městysi okresu Vsetín. Nezávisle na místě bydliště se objevovali přání více sportů (popř. sportovních kroužků). Tato výzkumná otázka navazuje na otázku č.1 – děti preferují sportovní vyžití a chtěli by vyzkoušet i méně známé sporty, jakými jsou například americký fotbal, rugby a baseball. S tím také souvisí touha po lépe vybavených dětských hřištích.

6.4 Doporučení pro praxi

Stejná míra spokojenosti dětí mladšího školního věku žijících na Vsetínsku ve městě, vesnici nebo městysi může být ovlivněna (ale nemusí) tím, že děti jednoduše nevědí, jaké možnosti jsou nabízeny. Jednoduše jsou spokojeni s tím, co je jim předkládáno, aniž by tušili rozsah možností.

Zřizování volnočasových center i v menších obcích by zajisté rozšířilo možnosti dětí, jak obohatit svůj volný čas. Alternativou může být například příspěvek na dopravu – děti by tak měli možnost dojíždět do center ve větších městech, aniž by byl zatížen finanční rozpočet jejich rodin. Příspěvky na zájmové aktivity se za splnění určitých podmínek finančně znevýhodněným rodinám vyplácí. Doprava je ale druhou stránkou věci, na kterou se často zapomíná.

Volnočasová centra nebo Základní školy by měly kromě tradičních kroužků, jakými jsou například hra na hudební nástroje či fotbalový kroužek, zřídit také možnost zapojení žáků do sportů, které nejsou už tak obvyklé. Z našeho dotazníkového šetření vyplynulo přání některých respondentů navštěvovat více sportovních kroužků – rugby, americký fotbal apod. V těchto sportech by mohli najít děti své nové koníčky. Vedle klasických sportů by mohly školy a centra volného času tak zařadit do své nabídky i nové alternativy.

Pokud dítě navštěvuje organizovanou aktivitu, mělo by o ni mít opravdový zájem a ne ji navštěvovat jen kvůli tomu, že mu ji vyberou rodiče. Jak již bylo zmíněno, pouze 36% dětí považuje svoji organizovanou volnočasovou aktivitu jako svou oblíbenou preferenci v trávení volného času.

Dětem by tak měla být možnost si zájmový kroužek například bezplatně vyzkoušet. Většina kroužků považuje zaplacení školného, aby dítě mohlo začít zde docházet. Možnost vyzkoušet si například bezplatně 2-3 lekce více kroužků by dítěti pomohla vybrat si takovou aktivitu, kterou by opravdu rádo navštěvovalo a těšilo se na každé další návštěvy této aktivity.

Děti ve městech, vesnicích nebo městysích by měly mít možnost se lépe o organizovaných aktivitách informovat. Pomohlo by také, kdyby i školy a volnočasová centra organizovaly prezentace s možností vyzkoušení si dané aktivity. Dětem mladšího školního věku často nestačí podat přesné informace. Pro danou aktivitu se nadchnou, jakmile dostanou možnost si ji vyzkoušet.

Dítě také nesmí mít v žádném případě strach navštěvovat určitou aktivitu. Trenéři, lektori apod. by měli být řádně proškoleni např. na rozpoznání šikany v kolektivu a jiných sociálně-patologických jevů. Nemělo by docházet k tomu, že dítě bude mít rádo fotbal, ale nebude chtít navštěvovat místní oddíl z důvodu, že jej navštěvuje třeba třídní agresor. Takoví agresori by pak mohli být z organizované aktivity vykázáni.

Děti by také měli mít jasnou představu o tom, jak daná aktivita bude pokračovat v budoucnu. Pokud například hraje jedinec na kytaru, měl by mít možnost zapojení se do místní dětské skupiny apod. Aby věděl, že snaha bude pozitivně oceněna. Nemělo by tak dojít ke stereotypu jedna lekce střídá druhou a dle dítěte to nikam nevede.

ZÁVĚR

Tuto práci jsme věnovali dětem mladšího školního věku z prostředí města, venkova a městyse okresu Vsetín. Naším cílem bylo zjistit, zda je preference trávení volného času závislá na prostředí bydliště respondenta a jaké aktivity vůbec děti mladšího školního věku preferují. Zajímala nás také například preference volby organizované aktivity na pohlaví dítěte, jeho věku apod.

V mladším školním věku je dítě často ovlivněno rodinou a vrstevníky. Nástupem k základnímu vzdělávání se vliv okolí zvětšuje. Před dětmi se otevírají nové obzory a často musí řešit kompromis mezi rodinou a vrstevníky. Z našeho výzkumu vyplynulo, že mladší školní děti preferují jako oblíbenou aktivitu ve volném čase sportování. To souvisí s druhou preferencí – hra s kamarády. Na třetím místě v žebříčku preferencí se umístila hra na PC, mobilu a tabletu. Děti v tomto věku tedy preferují kontakt s kamarády nad elektronickými „hračkami“. Ty jsou ale také součástí jejich života.

V rámci našeho výzkumu jsme také zjistili, že preference aktivity nezávisí na místě bydliště respondenta. Rozdíly mezi městem, vesnicí a městysem se pomalu dorovnávají – co se týče možností využití volného času. Děti se tedy v mladším školním věku dokáží přizpůsobit prostředí, ve kterém vyrůstají. To souvisí také se stejnou mírou jejich spokojenosti s využitím volného času ve všech testovaných místech bydliště (město, městys, venkov).

V teoretické části této práce jsme vymezili volný čas a jeho funkce. Představili jsme si terminologii pedagogiky volného času, která je nedílnou součástí Sociální pedagogiky. Také jsme vymezili pojem výchova ve volném čase. Další dvě kapitoly se věnovaly realizaci volného času dětí mladšího školního věku a jeho preferencím. Představeny byly také možnosti, kde všude a jak se volný čas mladšího školního dítěte realizuje.

Ve čtvrté kapitole byl nejprve definován vliv prostředí na výchovu a volný čas, poté bylo vymezeno prostředí města a vesnice, resp. hlavní znaky jednotlivých prostředí. Bylo popsáno jak je volný čas ovlivňován jednotlivými znaky určitých prostředí. Mezi městem a vesnicí se nachází městys, který přejímá část znaků města z části se jeví jako vesnice.

Praktická část naší práce obsahuje výsledky dotazníkového šetření, které bylo realizováno na Základních školách okresu Vsetín. Dotazník byl samozřejmě předkládán dětem, které splňovaly hranici mladšího školního věku z pohledu vývojové psychologie.

Výsledky dotazníkového šetření byly vyhodnoceny pomocí ověření předem stanovených hypotéz. hypotézy jsme ověřovali testem nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku a testem nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Data získaná z dotazníku byla také zaznamenána do grafů či tabulek.

V této práci jsme tak splnili cíle, které jsme si stanovili v úvodu a popsali v samotném designu výzkumu. Poskytli jsme tak data týkající se volného času dětí mladšího školního věku žijících ve městě, vesnicích a městysích v okrese Vsetín.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENDL, Stanislav a kol., 2015. *Vychovatelství: Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada publishing. ISBN 978-80-247-4248-9
- [2] ČÁBALOVÁ, Dagmar, 2011. *Pedagogika*. Praha: Grada publishing. ISBN 978-80-247-2993-0
- [3] DVOŘÁČEK, Tomáš, 2007. *Specifika trávení volného času vícečlenných rodin*. In ČECH, Tomáš (ed.), 2007. *Výchova a volný čas 2*. Brno: MSD, spol. s.r.o. ISBN 978-80-86633-97-8
- [4] FONTANA, David, 2003. *Psychologie ve školní praxi: Příručka pro učitele*. Překlad Balcar Karel. Praha:Portál. ISBN 80-7178-626-8
- [5] HÁJEK, B., B.HOFBAUER, J.PÁVKOVÁ, 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha:Portál. ISBN 978-80-7367-473-1
- [6] HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA, 2007. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha:Portál. ISBN 978-80-7367-327-7
- [7] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1369-4
- [8] HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha:Portál. ISBN 80-7178-927-5
- [9] JANIŠ, Kamil, 2009. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě. ISBN 978-80-7248-530-7
- [10] KNOTOVÁ, Dana, 2011. *Pedagogická dimenze volného času*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-223-9
- [11] KRAUS Blahoslav a POLÁČKOVÁ Věra a kol, 2001. *Člověk – prostředí – výchova: K otázkám sociální pedagogiky*. Brno:Paido. ISBN 80-7315-004-2
- [12] NĚMEC, Jiří. *Možnosti a limity výchovy ve volném čase*. In ČECH, Tomáš (ed.), 2007. *Výchova a volný čas 2*. Brno: MSD, spol. s.r.o. ISBN 978-80-86633-97-8
- [13] PÁVKOVÁ, J., B.HÁJEK, B.HOFBAUER, V.HRDLČKOVÁ, A.PAVLÍKOVÁ, 2002. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3. Praha:Portál. ISBN 80-7178-711-6

- [14] PLEŠKOVÁ, Adela, 2007. *Metódy a formy trávenia voľného času v domove mládeže*. In ČECH, Tomáš (ed.), 2007. *Výchova a voľný čas 2*. Brno: MSD, spol. s.r.o. ISBN 978-80-86633-97-8
- [15] PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3470-5
- [16] PRŮCHA Jan, 2000. *Přehled pedagogiky: Úvod do studia oboru*. Praha:Portál. ISBN 80-7178-399-4
- [17] PRŮCHA ,J.,J.MAREŠ, E.WALTEROVÁ, 2009. *Pedagogický slovník*. Vyd.6., Praha:Portál. ISBN 978-80-7367-647-6
- [18] ŘÍČAN, Pavel, 2014. *Cesta životem: Vývojová psychologie*. Vyd. 3. Praha:Portál. ISBN 978-80-262-0772-6
- [19] ŘÍČAN, Pavel, KREJČÍŘOVÁ, Dana a kol., 2006. *Dětská klinická psychologie*. Vyd. 4. Praha:Grada Publishing. ISBN 80-247-1049-8
- [20] ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ Jitka a kol., 2005. *Přehled vývojové psychologie*. Vyd.2. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0629-2
- [21] UWE ROGGE, Jan, 2007. *Výchova dětí krok za krokem*. Překlad Babka Petr. Praha:Portál. ISBN 978-80-7367-249-2

Diplomové práce

- [22] SVOBODOVÁ, Markéta, 2012. *Rozdíly v trávení volného času dětí žijících na venkově a ve městě*. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, filozofická fakulta, Katedra pedagogiky. 2012

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod. A podobně

Atd. A tak dále

ČR Česká republika

Kol. Kolektiv

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Např. Například

S. Strana

ZŠ Základní škola

ZUŠ Základní umělecká škola

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 - S kým tráví děti volný čas

Graf č.2- Preference aktivit

Graf č.3 - Návštěvnost kroužků

Graf č.4 -Dojíždění do kroužků

Graf č.5 - Spokojenost s nabídkou VČ

Graf č.6 - Počet sourozenců

Graf č.7 - Pohlaví respondentů

Graf č.8 - Věk respondentů

Graf č.9 - Místo bydliště

SEZNAM TABULEK

Tab č.1 -Preferovaná aktivita

Tab č.2 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H1

Tab č.3 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H2

Tab č.4 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H3

Tab č.5 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H4

Tab č.6 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H5

Tab č.7 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H6

Tab č.8 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H7

Tab č.9 Kontingenční tabulka pro test nezávislosti H8

Tab.č.10- chybějící aktivity

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník

1

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Milé děti, vážení rodiče,

jsem studentem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Na fakultě humanitních studií jsem studentem oboru „Sociální pedagogika“. Zpracovávám bakalářskou práci na téma: „Způsob trávení volného času dětí mladšího školního věku ve městě a na venkově“ a moc Vás všechny prosím o vyplnění tohoto dotazníku. U každé otázky zakroužkujte jednu odpověď, popřípadě doplňte svou vlastní – na vyznačených místech. Vyplnění dotazníku zabere maximálně 5 min.

1. S kým trávíš nejraději svůj volný čas?

- s rodinou (rodiče , sourozenci)
- s kamarády (vrstevníky)
- sám

2. Jak trávíš nejraději svůj volný čas? (u této otázky můžeš vybrat i více odpovědí)

- sportováním
- hrou na PC, tabletu, mobilu
- návštěvou zájmových kroužků
- hrou s kamarády
- sledováním TV
- Jinak:.....

3. Navštěvuješ pravidelně zájmový kroužek či jinou organizovanou aktivitu (oddíly, fotbal, výtvarný kroužek, dramatický kroužek apod.)?

- ano
- ne

Pokud jsi odpověděl ano, jaký má tvůj kroužek (aktivita) zaměření ?

- sportovní
- umělecké (výtvarné, hudební, dramatické)
- jiné.....

4. Je tento kroužek v místě tvého bydliště? (Odpovídej, pokud jsi na otázku č.3 odpověděl ANO)

- ano
- ne, dojíždím ; prosím o uvedení kolik km dojíždíš:.....

5. Jsi spokojen s nabídkou využití volného času ve svém bydlišti ?

- ano
- ne

6. Pokud si na otázku č. 5 odpověděl ne, napiš, co ti v místě tvého bydliště schází nejvíce:

.....

7. Kolik máš sourozenců?

(pokud nemáš sourozence, napiš prosím číslici 0)

Napiš počet:.....

8. Jsi :

- kluk
- holka

9. Tvůj věk: .....

10. Místem tvého bydliště je:

- město
- vesnice
- městys

Děkuji za čas věnovaný tomuto dotazníku a přeji hodně úspěchů ve škole a ve volném čase ;)